

บทที่ 4

บทสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ตามที่ผู้ท้าววิจัยได้สรุปผลในตอนท้ายของบทที่ผ่านมา ซึ่งผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว ผู้ท้าววิจัยได้นำมาสร้างเป็นคำถามอีกหลายๆ ประเด็น เพื่อที่จะเสริมผลการวิจัยให้มีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้น โดยผู้ท้าววิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง (หัวหน้า) ด้วย

สำหรับเนื้อหาในบทนี้ ผู้ท้าววิจัยจะได้ยกผลสรุปของการวิจัยมาเป็นหลัก แล้วจะเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ ที่ผู้ท้าววิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ ผู้ท้าววิจัยจะทำการสรุปเนื้อหาโดยจะไม่แบ่งแยกออกเป็นทีละพรรค แต่จะนำเอาข้อมูลมาเสริมต่อกันทั้งในส่วนของผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง (หัวหน้า) แต่อย่างไรก็ตามในประเด็นต่างๆ เหล่านี้ก็ยังจะมีการจัดเรียงการให้สัมภาษณ์โดยเริ่มจากพรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม และพรรคพลังธรรมตามลำดับ

สาร

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ในการเลือกตั้งนั้น ข่าวสารต่างๆ เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมือง จะต้องส่งไปให้ประชาชนได้รับทราบ ไม่ว่าจะเป็นข่าวสารที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งส่งออกไปยังประชาชน หรือแม้กระทั่งข่าวสารที่ประชาชนส่งกลับมายังผู้สมัครรับเลือกตั้งก็ตาม ซึ่งข่าวสารที่ส่งออกไปนั้น อาจจะมีการกล่าวถึงเรื่องต่างๆ เช่น การกล่าวถึงนโยบายการแก้ไขปัญหา แนวทางการให้ความช่วยเหลือต่างๆ หรือแม้กระทั่งการกล่าวถึงคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตัว ของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง ซึ่งข่าวสารที่ถูกส่งออกไปนั้น หากว่าเป็นข่าวสารที่สื่อได้ตรงกับความคิด ความเข้าใจ ความต้องการของประชาชนแล้ว ก็จะต้องเป็นข่าวสารที่จะช่วยสร้างคะแนนนิยม จากประชาชนได้อย่างมั่นคงยิ่งขึ้น แต่ถ้าหากว่าประชาชนยังไม่ยอมรับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ก็สามารถที่จะนำมาปรับปรุง แก้ไข หรือเปลี่ยนแปลง หรือแม้กระทั่งอาจจะหาวิธีการต่างๆ ที่จะโน้มน้าวให้ประชาชนเห็นคล้อยตามตนเอง อย่างไรก็ตามข่าวสารต่างๆ ที่ถูกส่งออกไปจากผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนนั้น จะมีการกล่าวถึงประเด็นใดบ้าง หรือน้อยแค่ไหนนั้น สามารถที่จะทำการสรุปผลจากการสัมภาษณ์ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง (หัวหน้า) ได้ดังนี้

จากผลการวิจัยเรื่องประเด็นที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองใช้ในการหาเสียงต่อประชาชนนั้นพบว่า ประเด็นเนื้อหาของสารที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองส่งออกไปจะเป็นการพูดหาเสียงโดยพูดถึงนโยบาย และการแก้ไขปัญหา (ตารางที่ 3.1) ต่อประเด็นนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้สนับสนุน ส.ส. ผู้ทำวิจัยมีความคิดเห็นว่า การหาเสียงในการเลือกตั้งทุกๆ ครั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกๆ คนที่ลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อแข่งขันกันเข้ามาเป็น ส.ส. ในเขตท้องที่ของตนมีจุดสำคัญที่บุคคลเหล่านั้น จะหยิบยกขึ้นมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพูดหาเสียง จะเป็นเรื่องหรือข้อมูลที่ตนเองได้ปฏิบัติมา ไม่ว่าจะเป็นผลงานต่างๆ ที่ได้กระทำไปเพื่อท้องถิ่น หรืออาจจะรวมถึงการพูดในนโยบายต่างๆ ที่พรรคหรือตนเองมีความคิดที่จะนำเอาไปปฏิบัติเมื่อตนเองได้รับเลือกตั้ง โดยเฉพาะพื้นที่เลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานครนั้น การพูดหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งส่วนใหญ่ เกือบทุกพรรคจะต้องพูดชี้แจง ถึงนโยบายในการปฏิบัติงานในอนาคตหลังจากที่ได้รับเลือกตั้ง รวมทั้งแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่พรรคและตนเองมองว่าจะช่วยทำให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อันเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งเพราะสิ่งเหล่านี้ถือว่าการตอบสนองและแก้ไขปัญหาที่ประชาชนกำลังเผชิญอยู่ ซึ่งถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองสามารถชี้แจงให้ประชาชนยอมรับได้ โอกาสในการที่จะได้รับความพอใจจากประชาชนก็จะสูงตามไปด้วย และนั่นก็หมายถึงว่าโอกาสในการที่จะได้รับเลือกตั้งจากประชาชนก็จะมีมากตามไปด้วย แต่อย่างไรก็ตามมิใช่เพียงแค่แนวนโยบายและการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้น คุณสมบัติส่วนตัวอื่นๆ ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เช่น ความสามารถในการทำงาน ความซื่อสัตย์ซื่อตรง หรือความตั้งใจทำงานเพื่อประชาชน ฯลฯ ซึ่งคุณสมบัติส่วนตัวที่ยกมาเพียงบางส่วนนี้เป็นคุณสมบัติอีกประการหนึ่ง ที่เสริมให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคได้รับคะแนนนิยมจากประชาชน โดยเฉพาะผู้สมัครรับเลือกตั้ง นอกเขตจังหวัดกรุงเทพมหานคร คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้งดูเสมือนหนึ่งว่าจะได้รับการกล่าวถึงมากกว่าเรื่องของนโยบายการทำงาน หรือแม้กระทั่งประเด็นการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ซึ่งจากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคประชาธิปัตย์ได้ให้สัมภาษณ์โดยแสดงความคิดเห็นว่า (มารุต บุณนาศ, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2533)

"...เวลาพูดหาเสียงมันต้องพูดเรื่องท้องที่ เวลาเราพูดในหมู่คนจีนเราก็พูดถึงสิทธิในการเลือกตั้งของเขาเป็นยังไง ใครแก้ไขเขา สิทธิของลูกต่างด้าว ถ้าเราไปพูดที่ย่านของพี่น้องชาวไทยมุสลิม เราก็พูดให้ฟังว่าพรรคเคยได้มีบทบาทอย่างไร ในมุสลิม หรือแม้กระทั่งในเรื่องการแก้กฎหมายฮัคค์ แล้วแต่ท้องที่ว่าจะพูดเรื่องอะไร เราต้องเปลี่ยนไปเรื่อยๆ... นโยบายอุดมการณ์ต่างๆ ก็พูดด้วยพอสมควร เพราะอุดมคติ อุดมการณ์ถ้าเราพูดมากชาวบ้านเขาจะเบื่อ จะพูดทางด้านสาธารณสุข เพราะผมเคยเป็นมา (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข) เราชี้แจงเขาได้ว่า จะรักษาชาวบ้านยากจนอย่างไร คนที่สูงอายุจะได้ประโยชน์อย่างไร เด็กอ่อนจะได้ประโยชน์อย่างไร ซึ่งเป็นพวกสาธารณสุขมูลฐาน ทางด้านการศึกษาเราก็ชี้แจงว่า เรามีนโยบายที่จะขยายการศึกษาภาคบังคับออกไป 9 ปี อันนี้เป็นนโยบายพรรค และผมเองก็กำหนดนโยบายอันนี้มาใช้...ในเรื่องคุณสมบัติส่วนตัว โดยมารยาทเราไม่ควรทำ ต้องให้ผู้อื่น แต่ต่างจังหวัดเขาพูด เพราะถ้าเขาไม่พูดถึงตัวเองเขาก็กลัวไม่มีคนพูดให้ เขาต้องพูดว่าเขาคืออะไร แต่อีกอย่างหนึ่ง เรากระดากที่จะพูดว่าเราคืออย่างนั้น เราก็ได้แต่บอกว่า เราเคยทำอะไรบ้างในนามของพรรค..."

ทางด้านผู้สมัครรับเลือกตั้ง จากพรรคกิจสังคม ได้ให้สัมภาษณ์ถึงประเด็นเดียวกันนี้ว่า (พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา, สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2533)

"เวลาไปพูดก็จะคุยธรรมดา อย่างเช่น เค็ดร้อนอะไรมียี้ ต้องการจะให้ช่วยจุดไหนหรือต้องการให้ลงมาพบ หรือต้องการหน่วยแพทย์ ส่วนมากไปทานี้เราจะไม่พูด นโยบาย เพราะถ้าคุณนโยบายมันจะยาวไป จะคุยสั้นๆ ธรรมดา ส่วนของนโยบายนั้นจะพูดเฉพาะในการปราศรัย... ลงไปให้เข้าเห็นหน้า... พวกที่เป็นอาสาสมัคร เราก็จะมีการอบรมก่อนว่าเรื่องอะไรควรพูด เรื่องอะไรไม่ควรพูด เรื่องใดที่พูด แล้วจะเป็นผลเสียกับผู้สมัครฯ ของเรา เราจะไม่พูด"

ทางด้านผู้สมัครรับเลือกตั้ง ของพรรคพลังธรรม ซึ่งลงสมัครรับเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรก ได้ให้สัมภาษณ์ถึงประเด็นนี้ว่า (สุเทพ วงศ์กำแหง, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2533)

"ส่วนมากแล้วเราจะเป็นฝ่ายถูกถามมากกว่า อย่างถามว่า ทำไมถึงมาลงกรุงเทพฯ ทำไมไม่ลงที่โคราชต่อ เขาก็บอกว่า ผมลงที่โคราชไม่ได้แล้ว ถ้าลงโคราช มันก็ต้องแพ้เขาอีก เขาก็ถามแล้วยังไงล่ะมันถึงแพ้เขาอะ ก็รู้ๆ กันอยู่ นอกจากที่เราจะสู้เงินเขาไม่ได้แล้ว ยังมีกลไกของรัฐที่ทำให้เราเป็นตัวสอบตก คือเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง เป็นคนที่พยายามที่จะให้คนของตัวเอง ได้ อย่างนายกฯเปรม ท่านก็บอกว่า ต้องให้ต่างชาติได้นะ ผมลงเขตเดียวกัน สู้กันมาหลายยกแล้วมันไม่แพ้หรอก ตอน 2 ทุ่มเรายังชนะ คนที่ทำคะแนน เขาเป็นพวกธนาकार พอเขารวมคะแนนเสร็จเรียบร้อย เขาโทรศัพท์มาบอกขอแสดงความยินดี ได้ที่ 2 เราก็บายใจนอนหลับได้แต่พอ 5 ทุ่ม มีคนมาปลุกว่าพี่เทพแพ้แล้ว เขาทำกันอย่างนั้น ครั้งแรกปี 26 (ปี พ.ศ. 2526) เราก็บอกว่ามันจะเป็นการกระทำ เราคิดว่ามันคงแพ้เอง แต่พอ 29 (ปี พ.ศ. 2529) เรารู้ทันทีว่าทำไมอย่างนั้นมันชัดเจน อันนั้นคือเหตุผลที่ทำให้ผมต้องลงมาสมัครฯ ที่กรุงเทพฯ เราก็บอกเขาว่า ผมทนถูกเขาโกง ไม่ได้หรอกนะ ก็เลยต้องมาที่นี่ เพราะอย่างไรก็ตาม เรารู้ว่า คนกรุงเทพฯ ยังเป็นคนที่เป็น frank กว่า และง่ายกว่า คือทำความเข้าใจได้ง่ายกว่า เขาจะรู้ว่าตั้งแต่ที่เราเป็น ส.ส. มาเนี่ย เราไม่เคยมีเรื่องค้างปร้อย มันง่ายกับการที่จะเข้าไปคุยกับประชาชน ในตรอกซอกซอย ส่วนใหญ่ก็จะเป็นแฟนเรา อายุรุ่นราวคราวเดียวกันก็มี แก่กว่าก็เป็นแฟนเรา นอกจากเด็กรุ่นใหม่ ที่ยังลงคะแนนไม่ได้ ออกเสียงไม่ได้ ก็ไม่รู้จัก นอกจากพ่อแม่ เขาก็รู้จัก เขาก็จะบอกลูกว่า นี่ลูกจาได้หรือเปล่าน้ากร้อ...นโยบายพรรคก็พูดซะ เขาก็ถามว่านโยบายพรรคเป็นยังไงมั้ง เราก็บอกว่า ความจริงแล้วนโยบายพรรค แต่ละพรรคมันก็คล้ายกันนั่นแหละ แต่ของพรรคไหนจะเน้นไปทางด้านไหนเท่านั้นเอง แล้วส่วนมากเขาก็ไม่ค่อยถามกันในเรื่องนโยบาย มีแต่พวกแม่ค้า ก็ถามว่าจะยกเลิก ห้ามขายวันพุธมี่ยี่ เราก็บอกว่าเรารู้เหมือนกัน เพราะว่าเราเองก็ไม่ได้บริหารทางด้าน กทม. เราเพียงแต่ว่าเป็นฝ่ายที่จะต้องไปหาหน้าหน้ากันตบธนูตึ

เราคงบอกเรื่องนี้ไม่ได้ เพราะเป็นหน้าที่ของ กทม. เขา อำนาจสิทธิ์ขาดอยู่ที่เขา ส่วนใหญ่ คนกรุงเทพฯ นี่ไม่ค่อยถามอะไรเท่าไร คนกรุงเทพฯ นี่ส่วนใหญ่ ผมว่าเขาน่ารัก มากกว่าที่จะมาจุกจิกกวนใจ เราไปเดินคุยตามบ้านตามห้องส่วนมากก็ถามได้เป็นใจจะร้องเพลงมียัน ถ้าเผื่อคุณเป็น ส.ส. แล้วคุณไม่ร้องนี่ฉันไม่เลือกนะ อะไรอย่างนี้ เป็นต้น"

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะพบว่า การพูดหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น จะมีการพูดทั้งในส่วนของนโยบาย ปัญหาความเดือดร้อน และแนวทางในการแก้ไข แต่อย่างไรก็ตามคุณสมบัติส่วนตัวของแต่ละบุคคล ก็เป็นปัจจัยช่วยเสริมให้ได้รับคะแนนนิยม และความไว้วางใจจนกระทั่งได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชนในเขตเลือกตั้งเหล่านั้นด้วย และเมื่อพิจารณาถึงผลการได้รับเลือกตั้ง ของผู้สมัครรับเลือกตั้งของแต่ละคนแล้ว มิใช่ว่าจะกระทำได้เพียงลำพังเฉพาะตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคน จะต้องมีกลุ่มบุคคลมาช่วยในการหาเสียง ซึ่งรู้จักกันโดยทั่วไปว่าคือผู้สนับสนุน ส.ส. หรือหัวหน้าคณะ ซึ่งบทบาทของผู้สนับสนุน ส.ส. ต่างก็มีอิทธิพลในระดับหนึ่งต่อการเลือกตั้ง ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้สนับสนุน ส.ส. ในประเด็นเนื้อหาของสารที่บุคคลเหล่านั้นได้ใช้พูดหาเสียงพบว่า ในส่วนของกลุ่มผู้สนับสนุน ส.ส. บางคนจะไม่เคยพูดถึงนโยบายหรืออุดมการณ์ใดๆ ทั้งสิ้น โดยจะถือว่าประเด็นเรื่อง ของนโยบายและอุดมการณ์นั้น เป็นหน้าที่ของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่จะต้องพูดหาเสียงเอง แต่ผู้สนับสนุน ส.ส. จะพูดถึงทางด้านผลงานของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เคยช่วยเหลือทำประโยชน์ให้กับท้องถิ่นเท่านั้น จากจุดนี้สะท้อนให้เห็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ผู้สนับสนุน ส.ส. ทั้งหลายจะสามารถช่วยสร้างความพอใจและขอคะแนนสนับสนุนจากประชาชนได้ก็ต่อเมื่อ ผู้ที่ตนสนับสนุนมีโอกาสได้รับเลือกตั้ง เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในทางการเมืองแล้วเท่านั้น จึงสามารถที่จะมีผลงานปรากฏออกมาให้ประชาชนได้รับทราบ ประเด็นนี้จึงเป็นปัญหาสำคัญ สำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งหน้าใหม่ฯ ที่เพิ่งลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นครั้งแรก เพราะจะไม่สามารถกล่าวอ้างถึงผลงานใดๆ ในท้องถิ่นได้ แต่อย่างไรก็ตามประเด็นการกล่าวถึงผลงานของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น มิใช่เป็นเพียงประเด็นเดียวที่ได้รับการหยิบยกขึ้นมากล่าวถึง เพราะขณะเดียวกันผู้สนับสนุน ส.ส. อีกหลายๆ คนนอกจากจะพูดถึงผลงานของผู้สมัครรับเลือกตั้งแล้ว ผู้สนับสนุน ส.ส. บางคนก็จะพูดถึงเรื่องของพรรค ความมีชื่อเสียง ความมั่นคงของพรรค และรวมถึงเรื่องคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วย ดังเช่น ผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตพระนคร ให้สัมภาษณ์ถึงประเด็นนี้ว่า (อุดม ทิทัศสุ, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมจะไม่เคยพูดถึงเรื่องอุดมการณ์ของพรรค หรือนโยบายพรรค ท่านจะเป็นคนพูดเอง เราจะพูดเน้นที่ผลงาน อย่างเขามาขอความช่วยเหลือจากท่าน ท่านให้ชาวบ้านเขาก็รู้ การออกหน่วยแพทย์ การไปพบปะชาวบ้านบ่อยๆ ไม่ทิ้ง"

ในประเด็นเดียวกันผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตบ่อผุดประท้วงให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า (ไพฑูรย์ ประภายนต์, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2533)

"อุดมการณ์ของพรรค เราจะเน้นในเรื่องที่ว่า เราเป็นพรรคเก่าแก่ เราทำอะไรก็ขอให้ประสิทธิภาพ ให้ประชาธิปัตย์มันคง ผมเชื่อว่าพรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคที่มีอายุถึง 40 กว่าปีมาแล้ว มีนักการเมืองที่ออกจากพรรคประชาธิปัตย์ แต่ละท่านที่ไปตั้งพรรคใหม่ๆ ก็เป็นคนที่มาจากพรรคประชาธิปัตย์ทั้งสิ้น...เวลาเราพูดถึงพรรค เราก็มักจะเห็นประชาธิปัตย์ให้กันคง และความซื่อสัตย์ต่อประชาชน... นอกจากนั้น เราพยายามหาข้อมูล ที่ว่าทำอะไรถึงจะเข้าใจประชาชนต้องเข้าใจว่า เวลาเลือกตั้งจะเลือกบุคคล หรือเลือกเป็นพรรค ถ้าเลือกบุคคลต้องเน้นว่าบุคคลไหนดี เลือกเข้าไปแล้วเขาทำงานให้กับประชาชนจริง"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตท่งวัน ให้สัมภาษณ์ว่า (จรัญ เจริญกุล, สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมชี้แจงให้คนทราบว่าคุณเป็นคนดี เป็นคนสะอาด ไม่มีเรื่องคอร์รัปชันแน่นอน เรื่องเกี่ยวกับพรรคเราก็พูด จะพูดในแง่เป็นประชาธิปัตย์ที่ดีพอสมควรสำหรับปัจจุบัน สมาชิกในพรรคสามารถที่จะเป็นผู้บริหารได้ ซึ่งเวลาที่พูดเขาก็ฟังบางคนที่โต้แย้ง เราก็พูดกัน ชี้แจงเขาก็เข้าใจ นอกจากนั้นก็คุยถึงว่าการที่ท่านได้ มาเป็น ส.ส. หรือมาเป็นรัฐมนตรีนั้น ท่านมีงบบางทำอะไรในชุมชน หรือในเขตเราและในส่วน ของ ส.ก. และ ส.ข. ก็จะมีเอางบบางของท่านมาพัฒนาในเขต"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปไตยเขตบางรัก ให้สัมภาษณ์ว่า (สมัยศ. เมฆ
เอี่ยมมา, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2533)

"ก็คุยถึงว่าการที่ท่านได้มาเป็น ส.ส. หรือมาเป็นรัฐมนตรีนั้น ทำเมื่งๆ ทำ
อะไรในชุมชน หรือในเขตเรา และในส่วนของ ส.ก. และ ส.ช. ก็จะทำเองๆ
ของท่านมาพัฒนาในเขตบางรักร่วมกัน ทำไปชาวบ้านจะต้องรู้ไป... เราต้องเคลียร์
ให้เขาเข้าใจว่า ส.ส. คนนี้ บุคคลคนนี้ได้แล้วไม่เคยทิ้งประชาชน ให้ความสม่ำเสมอ
เสมอมาเยี่ยมถามไถ่ และก็ออกหน่วยแพทย์อยู่ประจำ... ช่วงหาเสียงก็เหมือนกันมี
คนมาขอเหล้า หรืออาหาร หรือขอค่าโน่นค่านี้ เราจะไม่มีให้ เราบอกไปเลยว่าหา
เสียงด้วยน้ำใจ ด้วยความดี ในการเลือกตั้งเราก็จะให้เขาคิดเองว่า ท่านหาประ
โยชน์อะไรให้กับชุมชนบ้าง หน่วยแพทย์ที่มาออก ฟัน้องเรารักษาไม่ต้องเสียเงินและ
มีปัญหานี้ท่านช่วยตลอด เออะอะจะมาขอเงิน ผมว่ามันไม่ถูกต้อง เขาก็ไม่พูดอะไร
ชาวบ้านจริงๆ เขาก็สนับสนุน"

ทางด้านกลุ่มของผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคมก็ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้คือ
จะกล่าวถึงเฉพาะเรื่องคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น โดยจะไม่กล่าวถึง
เรื่องนโยบายเพราะมองว่า นโยบายเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะเข้าใจได้ยาก จะต้องใช้เวลาในการ
พูดที่ยาวนาน และคนที่มีการศึกษาเท่านั้นจึงจะเข้าใจได้ แต่อย่างไรก็ตามสำหรับผู้สนับสนุน
ส.ส. บางคนจะหาเสียงโดยการกล่าวถึงทั้ง 2 ประเด็นคือ เรื่องคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับ
เลือกตั้งและเรื่องที่เกี่ยวข้องพรรค นอกจากนี้ผู้สนับสนุน ส.ส. บางท่านมีความเห็นเพิ่มเติมว่า
ยังมีการหาเสียงในรูปแบบอื่นๆ อีกเช่น โดยการแจกเงิน เป็นต้น ดังเช่นจากผู้สนับสนุน ส.ส.
พรรคกิจสังคมเขตพระนคร ให้สัมภาษณ์ว่า (บุญช่วย ไชยบุตร, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2533)

"เวลาพูดหาเสียงก็พูดว่า เจ้านายเราจะลงแล้วนะ เราก็พิจารณากันดูแล้ว
กันว่า ในเขตพื้นที่บ้านเราใครเป็นคนดีที่สุด เวลานี้เจ้านายเราดีที่สุดในชื่อ มีอะไรก็
พร้อมบ้างมี ไม่มี เลือกรักเราละ สิ่งที่เราช่วยท่านไปตอนนี้ โอกาสข้างหน้าท่าน
ก็ต้องช่วยพวกเรา... เราจะพูดถึงตัวท่านอย่างเดียว... ส่วนที่เกี่ยวข้องพรรค
นโยบาย หรืออุดมการณ์ของพรรค ส่วนมากผมจะไม่บอกนะคือพรรคไม่สามารถที่มา
บอกชาวบ้านเรื่องหลักการ เขาไม่ฟังกันหรอก ไม่มีฟังกัน ไปพูดก็ยาว ไปนั่งพูดคน

เดี๋ยวว่าจะหมดเรื่องพรรค ออกไปอีกบ้านก็มีคแล้ว เราไม่พูด เราพูดแต่เรื่อง
ง่ายๆ ที่ชาวบ้านรับได้ว่า อันนี้เป็นอย่างนี้ เขาก็พอใจแล้ว เรื่องหลักการพรรคนี้
พรรคต้องมาพูดเอง เราเป็นผู้สนับสนุนเท่านั้นเอง"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคมเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ให้สัมภาษณ์ว่า (เอก
จิงเลิศศิริ, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมเองก็ไม่ทราบนโยบายพรรค โดยเฉพาะช่วง 2529 แต่ตอนหลังปัจจุบันก็
พอทราบแต่เรื่องนโยบายพรรคนะฮะ มันเป็นเรื่องที่ว่า ต้องเป็นคนมีความรู้หน่อย
เวลาพูดแล้วเขาถึงจะเข้าใจ ถ้าคนไม่มีความรู้พื้นฐาน ชาวบ้านเราไปพูดยังงั้นเขา
ก็ไม่รู้เรื่อง ฟังไปแล้วเขาก็ไม่เข้าใจ เราพูดว่าไปเลือกกิจสังคมมันก็จบแล้ว"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคมเขตสัมพันธวงศ์ ให้สัมภาษณ์ว่า (อคุลย์
เลาหวิรัตน์, และเอี่ยม กীরตะเมคินทร์, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมจะบอกถึงคุณสมบัติส่วนตัว ส่วนนโยบายเราก็ไม่ค่อยรู้เท่าไร เราก็อธิบาย
ว่าท่านดีนะ เป็นคนดี ช่วยเหลือคนจน ออกมาพบปะประชาชน"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคมเขตบางรัก ให้สัมภาษณ์ว่า (ประทุม จุลเชียร,
สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2533)

"เวลาหาเสียงพูดถึงตัวท่านบ้าง นโยบายบ้าง คนสมัยนี้ฉลาด ไม่ต้องพูดอะไร
เขาก็เข้าใจ ถ้าเขาจะช่วยเรา แต่ยังไม่ก็ตามคุณต้องจำไว้เลย จะพูดอะไรก็ช่าง
จะพูดจนน้ำลายเป็นฟอง แต่ก็สู้ ... ไม่ได้ เป็นใบๆ มีทั้งนั้นทุกพรรค เราไม่รู้จริง
ที่บ้านเราเขาก็เคยเอามาให้ ช่วยลงหน่อยเราก็รับ แต่ก็ลงให้เฉพาะพรรคของเรา
... เวลาพูดบางครั้งก็จะถูกถามว่า แล้วท่านช่วยอะไรบ้าง ก็ตอบว่าเยอะเยอะไป
แต่จริงๆ แล้วท่านไม่เคยให้อะไรนะ เราก็โกหกเขามันกังวลนะ อยากช่วยท่านการ
หาเสียงนั้นจะทำตามที่สั่งมา ว่ายังงั้นก็ว่าตามกัน ไปเดินขบวน ไปแท้ป้าย สุนัข"

สื่อหรือช่องทาง - ผลกระทบ

ในการที่จะนำข่าวสารที่ถูกสร้างขึ้นมาจากผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง หรือรวมตลอดถึงข่าวสารจากด้านประชาชน เพื่อส่งไปให้ทุกคนที่เขาต้องการนั้น ปัจจัยที่จำเป็นในการนำข่าวสารนั้นไปยังแหล่งที่ต้องการ ก็คือสื่อหรือช่องทางนั่นเอง หากว่าข่าวสารที่ถูกสร้างขึ้นมาแล้วไม่ได้รับการเผยแพร่ออกไป ข่าวสารนั้นก็จะไม่บรรลุผลตามที่วางเป้าหมายไว้ และถือว่าเป็นความล้มเหลว เสียเวลา สิ้นเปลือง และอื่นๆ ดังนั้นสื่อหรือช่องทาง จึงเป็นสิ่งที่จะทำให้ข่าวสารที่ถูกสร้างขึ้นมานั้นได้ใช้ประโยชน์ตามที่ต้องการ ในกระบวนการการเลือกตั้งนั้น สื่อหรือช่องทางเป็นสื่อที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการที่จะนำข่าวสารจากผู้สมัครรับเลือกตั้ง ไปยังประชาชนผู้มีสิทธิในการเลือกตั้ง ซึ่งสื่อที่นี้อาจจะเป็นได้ทั้งสื่อบุคคล หรือสื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ ซึ่งสื่อดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถที่จะได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งได้ เพราะไม่ว่าสื่อบุคคลหรือสื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ สามารถที่จะเป็นทั้งแหล่งข่าวสารที่จะทำให้ประชาชนผู้มีสิทธิในการเลือกตั้งรับทราบข่าวสารเลือกตั้ง และรวมตลอดถึงอาจจะมีอิทธิพลต่อ การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งด้วย จากบทบาทและอิทธิพลของสื่อบุคคล หรือสื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจที่จะติดตามว่าในความคิดเห็นของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง (หัวคะแนน) บุคคลเหล่านี้ได้ให้ความสำคัญกับสื่อประเภทใดมากกว่ากัน และนิยมที่จะใช้สื่อประเภทใดมากกว่ากัน ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์สามารถที่จะสรุปได้ต่อไป

จากผลการวิจัยในเรื่อง ของการได้รับทราบข่าวสารการเลือกตั้ง และแหล่งข่าวสารที่ทำให้ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งนั้นพบว่า สื่อบุคคล เป็นสื่อที่ประชาชนมีโอกาสได้รับทราบข่าวสารการเลือกตั้งน้อยที่สุด (ตารางที่ 3.2) และขณะเดียวกันสื่อบุคคล ก็เป็นแหล่งข่าวสารที่ทำให้ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งน้อยที่สุดด้วย (ตารางที่ 3.9) ทางด้านสื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ นั้นพบว่า สื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ เป็นสื่อที่ประชาชนส่วนใหญ่ มีโอกาสได้รับทราบข่าวสารการเลือกตั้งมากที่สุด (ตารางที่ 3.3) และขณะเดียวกันสื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ ก็เป็นแหล่งข่าวที่ทำให้ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งมากที่สุดด้วย (ตารางที่ 3.10)

ต่อประเด็นข้างต้น จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ทางด้านของประชาชนนั้น ประชาชนมีโอกาสได้รับ การติดต่อสื่อสารจากสื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ มากกว่าสื่อบุคคล และรวมถึงจากผลการวิจัยก็แสดงให้เห็นว่าประชาชนได้ให้ความสำคัญ ความเชื่อถือกับสื่อประเภทใดมากกว่ากันต่อประเด็นเดียวกันนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในส่วนของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นโดยหลักการแล้วควรจะให้ให้ความสำคัญกับสื่อทั้ง 2 ประเภทอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะ เป็นสื่อมวลชน

และสื่ออื่นๆ หรือสื่อบุคคลก็ตาม โดยมีเหตุผลที่สำคัญคือ สื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ นั้นมีความสำคัญและ
 ความจำเป็นที่จะต้องใช้เป็นแหล่งในการเผยแพร่ผลงานของตนเองออกไปสู่ประชาชน เพราะการ
 เผยแพร่ทางสื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ นั้น สามารถที่จะกระจายข่าวสารข้อมูล ออกไปได้อย่างกว้าง
 ขวาง รวดเร็ว และ ครอบคลุม ไม่ว่าจะเป็น ส.ส. ที่เคยได้รับเลือกตั้งมาหลายๆ ครั้ง หรือ
 ผู้สมัครรับเลือกตั้งหน้าใหม่ มีความจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนเห็นและทราบถึงการปฏิบัติงานของ
 ตน จึงต้องมีการรายงาน มีการเผยแพร่เอกสารหรือแม้กระทั่งการประชาสัมพันธ์ ในสื่อประเภท
 ต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น การรายงานผลการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน
 และสื่ออื่นๆ โดยเฉพาะสื่อที่สามารถใช้เป็นหลักฐานได้อย่างเด่นชัด เช่น สื่อเอกสารหรือสื่อที่
 สามารถทำการบันทึกโดยวิธีการอื่นๆ เช่น การบันทึกเทป เป็นต้น สื่อเหล่านี้จะมีความสำคัญอย่าง
 มาก เพราะนอกจากผู้สมัครรับเลือกตั้ง ใช้เป็นแหล่งที่จะแจ้งให้ประชาชนได้ทราบถึงการทำงาน
 ของตนแล้ว ทางด้านของประชาชนก็ทราบด้วยเช่นกันว่า ส.ส. ที่ตนเลือกเข้าไปนั้นได้ทำอะไรให้
 กับท้องถิ่นหรือได้ทำอะไรเพื่อตนเองบ้าง ซึ่งจะส่งผลช่วยให้การตัดสินใจของประชาชนทำได้ง่าย
 ขึ้น แต่อย่างไรก็ตามสื่อเอกสารหรือสื่อมวลชน และสื่ออื่นๆ นี้ มีข้อจำกัดประการหนึ่งก็คือ ไม่ได้
 มีการจัดทำเผยแพร่ออกมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสื่อเอกสารส่วนใหญ่ที่จัดทำขึ้นจะเป็นการราย
 งานผลงานในรอบปี ซึ่งมีการจัดทำเพียงปีละ 1 ครั้ง และผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้เป็น ส.ส. ก็ไม่
 ได้จัดทำกันทุกคนด้วย ดังนั้นโอกาสของสื่อมวลชนส่วนใหญ่ จึงได้รับการเผยแพร่ในสื่อประเภท
 โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์เป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามนอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว สื่อเอก
 สารจะมีบทบาทค่อนข้างมาก ในช่วงของการเลือกตั้ง ซึ่งมีใช้เฉพาะสื่อเอกสารเพียงอย่างเดียว
 แต่สื่อมวลชนทุกประเภทจะมีบทบาทในการเผยแพร่ข่าวสารการเลือกตั้งในอัตราสูง โดยเฉพาะสื่อ
 เอกสารค่อนข้างจะถูกนำมาใช้ในการหาเสียงค่อนข้างมาก ประโยชน์อีกประการหนึ่งของสื่อเอก
 สารนอกจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นก็คือ เป็นข่าวสารที่สามารถสื่อข้อมูล ได้เป็นการเฉพาะราย
 เฉพาะบุคคล ทำให้สื่อที่ส่งออกไปนั้น ประชาชนสามารถที่จะทราบได้ทันทีว่าเป็นสื่อของใคร พรรค
 ใด ซึ่งในการจัดทำสื่อเอกสารนี้ผู้ท้าววิจัยได้กล่าว

มาแล้วในบทที่ 2

นอกจากสื่อเอกสาร สื่อมวลชน และสื่ออื่นๆ แล้ว สื่ออีกประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญเช่น
 เดียวกันกับสื่อประเภทแรกก็คือ สื่อบุคคล ตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง และตัวบุคคลที่ได้รับความไว้วาง
 ใจในการเป็นตัวแทน ของผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเข้าไปช่วยหาเสียง ถือว่ามีความสำคัญมาก
 เพราะสื่อบุคคลมีอิทธิพลส่วนตัว มีบารมี มีความใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่น การให้ความช่วย

เหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ การเป็นตัวแทนรับทราบความเดือดร้อนของประชาชน โดยเฉพาะการเป็นผู้ประสานความเรียกร้องต้องการ ระหว่างประชาชนกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบให้สื่อบุคคลมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เหตุผลสำคัญประการหนึ่งของสื่อบุคคลก็คือ ความสัมพันธ์ส่วนตัว อิทธิพล และบารมีของแต่ละบุคคล สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ประชาชนเกิดความยินยอมที่จะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งได้ และนอกจากนั้นสื่อบุคคลยังเป็นตัวกระตุ้นที่จะช่วยในการชี้แจงอธิบายเพิ่มเติม ในส่วนของสื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ ที่ไม่สามารถแจกแจงรายละเอียดได้ โดยเฉพาะในส่วนของสื่อเอกสาร จะให้ความชัดเจนและสามารถเข้าใจได้มากยิ่งขึ้น อันเป็นการช่วยสร้างการยอมรับให้มากขึ้นด้วย

แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ หรือสื่อบุคคลก็ตาม จะมีบทบาทค่อนข้างมาก เฉพาะในช่วงของการเลือกตั้งเท่านั้น แต่เมื่อการเลือกตั้งสิ้นสุดลง อิทธิพลและบทบาทของสื่อทั้ง 2 ประเภทนี้ก็เกือบจะยุติบทบาทของตนเองไปโดยปริยาย ซึ่งกรณีเช่นนี้กล่าวได้ว่าเกิดภาวะของการขาดความต่อเนื่อง ในเรื่องของการสื่อสารจากผู้สมัครรับเลือกตั้งสู่ประชาชน และจากประชาชนสู่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้ท้าววิจัยมีความเห็นต่อประเด็นนี้ว่า ในส่วนของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นควรจะให้ความสำคัญและความสนใจในการใช้สื่อทั้ง 2 ประเภท อย่างต่อเนื่องมิใช่มีการใช้เฉพาะในช่วงใดช่วงหนึ่ง เพียงเพื่อหวังผลการเลือกตั้งเท่านั้น การใช้สื่ออย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอจะช่วยสร้างให้เกิดการยอมรับ และการติดตามจากประชาชนโดยไม่รู้ตัว ซึ่งจุดนี้จะช่วยให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง เข้าไปอยู่ในความทรงจำของประชาชนอย่างแน่นแฟ้น รวมทั้งเป็นการช่วยสร้างความทรงจำที่ตึกด้วย

จากผลการวิจัยต่อประเด็นของการได้รับทราบข่าวสารการเลือกตั้ง และแหล่งข่าวสารที่ทำให้ประชาชน ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งดังที่กล่าวมานั้น ผู้ท้าววิจัยได้นำมาสรุปเป็นประเด็นคำถามใหม่เพื่อจะชี้ให้เห็นว่า ทางด้านสื่อบุคคล กับสื่อทางด้านสื่อมวลชน และสื่ออื่นๆ โดยเฉพาะสื่อเอกสารนั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้สนับสนุน ส.ส. (หัวคะแนน) ให้ความสำคัญกับสื่อประเภทใดมากกว่ากัน ซึ่งจากประเด็นนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคประชาธิปัตย์ ได้ให้สัมภาษณ์โดยแสดงความคิดเห็นว่า (มารุต บุญภาค, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมคิดว่ามีความจำเป็นทั้ง 2 อย่าง สื่อเอกสารนี้จำเป็น ผมเป็น ส.ส. เขต 2 มาหลายสมัย ผมก็มีสื่อเอกสารติดต่อกับประชาชนตลอด เช่น ในรอบปีนี้ ผมก็รายงานให้ประชาชนทราบว่า ผมได้ทำอะไรบ้าง ใช้งบฯ ส.ส. ไปทำประโยชน์อะไร

"ในท้องถิ่นนั้น... ก่อนเลือกตั้งก็มี หลังเลือกตั้งก็มี ต้องรายงานตลอด... แล้วในสื่อ บุคคล เราก็พบปะเขา อย่างที่ก่อนเลือกตั้ง หรือหลังเลือกตั้งนี่สิ่งที่ผมทำประจำคือ จัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ทุกเสาร์-อาทิตย์ ช่วงเช้าทุกสัปดาห์ ปีนึงจัด 100 ครั้ง ทั้งใน 5 เขต วันเวียนกันเป็นการพบปะและถ้าว่างก็เยี่ยมเขาไปด้วย ไฟไหม้ก็ไปเยี่ยม เขามีทุกข์ร้อนอะไรเราก็รับทราบ คือถ้าเราถือว่าเราทำงานแต่ในสภา เรา จะขาดความสัมพันธ์"

ต่อประเด็นเดียวกัน ผู้สมัครรับเลือกตั้งจากพรรคพลังธรรม ได้ให้สัมภาษณ์และแสดง ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า (สุเทพ วงศ์กำแหง, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2533)

"สำหรับผมเห็นว่า ตัวเรามากกว่า การที่เราได้พูดคุยกับเขา ผมเชื่อว่าไม่มี นักหมกหมกกว่าที่เขาจะมานั่งอ่าน เพราะบางคนไม่มีเวลาอ่าน อาจจะรู้ว่าผมเบอร์ อะไรเท่านั้นเอง แต่จะมาอ่านรายละเอียดจริงๆ นอกจากว่างจริงๆ ถึงจะมานั่ง อ่าน แต่ส่วนมากก็คงจะได้พูด ได้คุยกัน เวลาปราศรัยเขาก็มาถามโน่นถามนี่ เป็น เรื่องที่ว่าจะอยู่ที่ตรงไหนมากกว่า... ถ้าไม่ใช่เอกสารก็ไม่ได้ มันต้องควบคู่กันไป เพราะถ้าเราจะ ไปมือเปล่า แล้วเราจะไปคุยกับเขาได้ โดยที่ว่างๆ คุยอย่างเดียว เขาก็อาจจะจำเบอร์ไม่ได้ อย่างเขาอาจจะบอกว่า เอ สุเทพนี่เบอร์อะไรนะเวลา เข้าคูหาทำไมไม่ออก อย่างน้อยถ้ามีเอกสารก็ยังพอมองเห็นว่า เบอร์อะไรมันยังติดหู คิดตา อย่างผมเองเวลาผมจำเพลง ผมก็ใช้วิธีเขียนเนื้อเพลงไป แล้วเราก็หลับตา นึกภาพเอาไว้ มันขึ้นต้นเป็นยังไง คำต้นมันเป็นยังไง แล้วเราก็จำเพลงได้ก็เหมือน กันผมคิดว่า ในกรณีของคนที่จะลงคะแนนให้เรา ถ้าหากว่ามันไม่มีเบอร์ผ่านสายตา หรือ ไม่มีของแจกไปให้เขาเห็นเลย ผมว่ามันก็คงจะหาเสียงยากขึ้น"

จากการสัมภาษณ์ในส่วนของผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้กล่าวมาพบว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้ง มีทั้งที่ให้ความสำคัญกับสื่อทั้ง 2 ประเภทไม่ว่าจะเป็นสื่อเอกสารหรือสื่อบุคคล ขณะเดียวกันผู้สมัคร รับเลือกตั้งบางคนก็ให้ความสำคัญกับสื่อเพียงประเภทเดียวมากกว่า คือ สื่อบุคคล โดยเฉพาะสื่อ บุคคลซึ่งเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยตรง และเช่นเดียวกันทางด้านกลุ่มผู้สนับสนุน ส.ส. นั้น ผู้ทำ วิจัยก็พบว่าผู้สนับสนุน ส.ส. หลายๆ คนจะให้ความสำคัญกับสื่อทั้ง 2 ประเภท คือ ทั้งสื่อเอกสาร

และสื่อบุคคล ขณะที่ผู้สนับสนุน ส.ส. อื่นๆ คนก็จะเห็นว่า สื่อบุคคลมีความสำคัญมากกว่าสื่อเอกสาร แต่สื่อบุคคลมีขอบเขตที่จำกัดในการหาเสียงและสามารถทำได้ในวงแคบๆ เท่านั้น ดังนั้นความจำเป็นของการใช้สื่อเอกสารจึงเกิดขึ้นมาก แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของการใช้สื่อเอกสารนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้งควรอย่างยิ่งที่จะพัฒนารูปแบบเนื้อหาของสื่อให้เหมาะสม ไม่มาก-ไม่น้อย ไม่ยาว-สั้นจนเกินไป รวมทั้งควรสร้างความสนใจในด้านรูปลักษณะและสีสัน นอกจากนั้นควรมีการวางแผนการใช้สื่อประเภทนี้ ในช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมด้วย จากประเด็นในเรื่องนี้กลุ่มผู้สนับสนุน ส.ส. ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม เช่น จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตพระนคร ให้สัมภาษณ์ว่า (อุดม ทศทะสุ, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2533)

"ถ้าเราใช้เอกสารอย่างเดียว ผมว่าผู้บุคคล ไม่ได้ ตัวบุคคลดีกว่า เพราะเอกสารนี้ คนเขาต้องการพบปะมากกว่า ถ้าเราไม่ใช่เอกสารเลยก็ได้ แต่ท่านต้องไปบ่อย ทั้งท่านและผมก็ต้องลงไปพื้นที่บ่อย ผมต้องพาท่านไป"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตบ่อผุดหาดทราย ให้สัมภาษณ์ว่า (ไพฑูรย์ ประภายนต์, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2533)

"ใบปลิวที่เราแจกนี้ชาวบ้านเขาก็รับไว้ บางคนก็เก็บ อย่างเวลาไปหาเสียงนี้ผมคิดว่า อย่างอาจารย์มาร์ตินี่ไม่จำเป็นต้องแจกเอกสาร เพราะใครๆ ก็รู้จักท่าน ถ้าเราไปแจกแต่เอกสารอย่างเดียว ก็มีส่วนอยู่บ้าง เป็นการเน้นให้เขาทราบ ส่วนใหญ่เอกสารท่านจะแจกเอง"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตปทุมวัน ให้สัมภาษณ์ว่า (จรัส เจริญกุล, สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมว่าการพูดหาเสียงดีกว่าแจกเอกสาร คนดีกว่าแน่สำหรับในเมืองไทยแต่มันทำไม่ไหว เพราะมันต้องใช้มาก ผมว่าคนไทยนี้ ไม่ชอบอ่าน ส่งให้ก็ถือไว้แต่ความสนใจที่อ่านน้อย คนไทยไม่สนใจการเมือง 80-90 เปอร์เซ็นต์ ไม่สนใจเพราะมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว จากประสบการณ์ของผม คนจะรู้สึกว่าการเมืองเข้าไปแล้ว"

"ไม่ได้ทำอะไร ไม่ได้กระทบ ไม่ได้ช่วยในการทำหน้าที่ของเขา คนที่สนใจการเมืองส่วนใหญ่ จะหวังประโยชน์จากการเมือง แต่คิดว่าจะไปทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองนี้หน่อย คนแถวนี้จะไม่สนใจเลย ... ถ้าไม่แจกเอกสารเลยก็ได้ครับ แต่วงมันจะแคบลง ผมคิดว่าเอกสารไม่ควรจะยาวนาน ควรจะสั้นๆ ที่ทำมานี้ยาวไป หนาเกินไป มันสิ้นเปลืองโดยใช้เหตุ สำหรับสังคมไทยควรจะมีภาพ มีรูปประกอบของผู้สมัครรับเลือกตั้งว่า ไปทำอะไร ช่วยด้านไหนบ้าง เอกสารก็มีส่วนบ้าง ถ้าหากเขาอ่านถ้ามีรูปเขาอาจจะสนใจมากกว่า... สื่อมวลชนทุกชนิด โดยเฉพาะช่วงเลือกตั้งมีผลค่อนข้างมากคนจะสนใจ แต่ถ้าเป็นตัวคนจะมีน้ำหนักมากกว่า แต่คนมันแคบต้องใช้สื่อช่วย อาจจะมีรูปมีสไลด์ ถ้ามีบรรยายอย่างเดียวไม่ได้ ไม่สนใจ ใช้ วี.ดี. โอ. เป็นหนังสือจะ สนใจ"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปไตยเขตสัมพันธวงศ์ ให้สัมภาษณ์ว่า (สมมาศย์ ไชตรีตัน, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2533)

"เวลาเลือกตั้ง เขามีศูนย์อำนวยความสะดวกที่พรรค จะมีเจ้าหน้าที่ส่งเอกสารไปตามศูนย์ย่อย เราจะอยู่ที่ศูนย์ย่อยเพื่อเป็นหน่วยลงพื้นที่โดยตรง เอกสารที่ให้มาก็พอดี เราจะต้องเหลือเอกสารไว้บ้าง เพราะเอกสารนี้ถ้าเราแจกทีเดียวหมดถ้ามันหายไป หรือประชาชนสนใจนี้ เราก็ไม่มีแจกบางครั้งเราต้องเหลือไว้บ้างต้องมีสำรองไว้บ้าง ในการเลือกตั้งคุณต้องสังเกตดูว่า แต่ละพรรคก็มีเอกสารให้ประชาชนมาก ประชาชนเลยเต็มที มันเบื้อเลยเอกสาร ดูๆ แล้วก็ทิ้ง บางที่เราต้องเก็บเอาไว้ใช้ตอนใกล้เลือกตั้งบ้าง... คนนี้เวลาเลือกตั้ง ส่วนใหญ่จะเป็นอาสาสมัครที่หามา สำหรับในเขตนี้ เราก็เสนอคนในพื้นที่ไป เนื่องจากไปมาสะดวกแล้วก็รู้พื้นที่ได้ดี เราจะให้เป็นแบบเบี่ยเลี้ยง ประมาณคนละไม่เกิน 100 บาทต่อวัน แต่บางคนเขาก็มาช่วยฟรี เราสนิทกัน ส่วนใหญ่ก็ให้ประมาณ 40-50 บาท มีน้ำใจกันมากกว่า คนที่มาช่วยประมาณ 7-8 คน... ผมคิดว่าอาสาสมัคร ถ้าอบรมเขาดีๆ จะมีความสำคัญมาก แต่เอกสารก็มีความสำคัญ มันควบคู่กันไป ต้องมีการอบรมอาสาสมัครก่อน"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตบางรัก ให้สัมภาษณ์ว่า (สมัยศ
 เมษายน, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมคิดว่าคนสำคัญกว่าเอกสาร ... ผมไม่เคยเข้าไปช่วยในการจัดทำเอกสาร
 ที่พรรค เราจะได้รับคำสั่งจากท่าน ส.ส. มารุต บุณาค ถ้ามีการเลือกตั้งท่านจะ
 บอกว่า วันนั้นจะมีใบเสนอมาให้ จำนวนเท่านี้ ผมก็จะมารับไป แล้วเอาไปคิด ผม
 จะมารับที่ office ของท่าน ไม่ใช่ที่พรรค ผมเป็นคนติดต่อประสานงานกับชาวบ้าน
 และชุมชน ผมก็แจกเองด้วย และจะมีอาสาสมัครมาช่วยด้วย ส่วนใหญ่จะไปคิดกัน
 ตอนกลางคืน พร้อมอาสาสมัครที่เราเรียกมาช่วย ส่วนใหญ่จะเป็นพวกนิสิต นักศึกษา
 ซึ่งจะมีทั้งที่สมัครใจ และที่เราให้เป็นค่าเบี้ยเลี้ยง ค่ารถ-ค่าอาหาร...อาสาสมัคร
 ในเขตบางรักจะมีประมาณ 10 คนทุกครั้งไป ไม่ว่าจะเลือก ส.ก. ส.ข. หรือ
 ส.ส. เราจะแยกเป็น 5 แขวง ก็แขวงละ 2 คน ครั้งแรกจะให้เป็นไปพร้อมกัน แล้ว
 หลังจากนั้นก็จะไปแขวงละ 2 คน... ผู้สนับสนุนแบบผมที่ไว้ใจได้จริงๆ ในเขตบาง
 รักก็มีอยู่ประมาณ 20 กว่าคน ซึ่งเป็นคนที่จะสนับสนุนด้วยความสมัครใจ เพราะแม้
 ว่าบางครั้ง ในการคิดเอกสาร อาจจะต้องมีค่าใช้จ่ายต่างๆ เขาก็จะออกให้เลย
 เขาจะไม่มาเบิก หรือถ้าเขาไปเจออาสาสมัครที่เราให้ไปเดินในชุมชน เขาจะเอา
 น้ํามาเลี้ยง และถ้าถึงตอนเที่ยงก็จะสั่งอาหารให้ทานทันที เขาสนับสนุนเต็มที่ เป็น
 พวกที่สนับสนุนตัวท่าน สื่อเอกสารที่ผมจะ ได้รับแจกส่วนใหญ่จะเป็นของท่านเอง เป็น
 ผลงานในรอบปีของท่าน เราจะมีออกทุกปี ปีนี้ท่านทำอะไร ไปบ้าง ในเขตเรามีอะไร
 บ้าง ผมจะมารับจากท่านไปแจกในพื้นที่ เราจะแจกเอกสารด้วย คูปองด้วย เขาจะ
 เบิกคูปอง แล้วจะชกทันทีถ้ามันยังไม่มี เราก็จะบอกว่าอันนี้เป็นขงฯ ที่จะสร้าง... ถ้า
 เราใช้คนโดยไม่มีเอกสารก็ทำได้ คือเราก็คือว่ามีพรรคพวกอยู่ 20 กว่าคนนี่เราจะ
 ไปคุยกัน ช่วงนี้เราจะต้องบูม เราก็จะไปคุยกันอีก... ถ้าหากเราใช้เอกสารอย่าง
 เดียวก็ได้ แต่มันไม่ได้ผลแล้วเราก็ไม่แน่ใจคือมันเคยมีปรากฏการณ์ให้เห็น คือ เขา
 เอามาแจกกันนี้ แล้วเขาก็เอาไปทิ้ง ส่วนของผมนี้ เวลาแจกเอกสารหรือผลงาน
 ผมจะออกไปแจก ผมจะออกมาเอง ผมถือว่าท่านสั่งลงมาให้เราทำหน้านี้ เรา
 จะต้องทำหน้าที่ให้เต็มที่"

ทางด้านกลุ่มผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคม ก็มีความคิดเห็นคล้ายกันกับกลุ่มผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปไตย คือมีทั้งที่ให้ความสำคัญกับสื่อทั้ง 2 ประเภท และบางคนก็มีความคิดเห็น ว่า สื่อเอกสารมีความสำคัญน้อยกว่าสื่อบุคคล ดังเช่นความคิดเห็นจากการให้สัมภาษณ์ของผู้ช่วย ส.ส. พรรคกิจสังคม ที่ได้กล่าวว่า (เสน่ห์ ภายสาโร และปิยะพงษ์ จงกิติวิโรจน์, สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2533)

"เราหาเสียงโดยไม่ใช้เอกสารคิดว่าได้ แต่ในส่วนของ ส.ส. เวลาไปหา เสียงมันต้องมีของติดไม้ติดมือ ไปยื่นให้เขา อย่างปฏิทิน หรือแผ่นพับ คือมันต้องมีเอกสาร มันเป็นการสื่อว่าเราไม่เขินนะ อย่างอาสาสมัคร มันก็ต้องมีเอกสารไปแนะนำ ผู้สมัครฯ มันก็ต้องมีประกอบ มันมีส่วนนะแต่ไม่เท่าตัวผู้สมัครฯ ... สำหรับตัวท่าน ตอนนั้นผมว่ายัง ไทวนะ แม้จะไม่ใช้เอกสาร แต่ตอนแรกๆ (ช่วงเลือกตั้งสมัยแรกๆ) ไม่นั่นนะ ปัจจุบันนี้คิดว่าได้ แม้ว่าท่านจะไม่ลงไป ก็อาศัยพวกนี้ช่วยได้ เพราะอาศัย ผลงานและชื่อเสียงของท่าน ...แต่เราต้องไม่ประมาทนะ"

ทางด้านผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคมหลายๆ คนก็ได้ให้ข้อคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ ในประเด็นนี้เพิ่มเติม เช่น จากผู้สนับสนุน ส.ส. เขตพระนคร กล่าวว่า (บุญช่วย ไชยบุตร, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมแจกโบสเตอร์ ไปปลิวด้วย ต้องทานแจก เราหาด้วย พรรคช่วยบ้างเราก็ไม่ได้แจกมากเท่าไร เพราะเขมมันเล็ก เฉพาะพระนคร เราจะแจกทั่วไปไม่ได้ แจกเฉพาะกลุ่ม ส่วนใหญ่จะไปเน้นในชุมชน หรือแหล่งที่ประชาชนหนาแน่น...ผมว่าไปหาเสียงเอง ได้มากกว่า เพราะชาวบ้านเขารู้หน้าตาเป็นยังไงบ้าง ซึ่งเป็นส่วนประกอบ เราจะพูดอย่างเดียวนั้นคนดี เขาไม่เชื่อหรอกเขาต้องคุณมาพูดด้วย... ไปหาเสียงโดยไม่แจกเอกสาร เป็นไปไม่ได้ เพราะไม่ไหว แต่ถ้าเราไม่แจก เขาก็จะเห็นจากที่เขานไว้ว้าว ไป เขาก็จะแจกเอกสารเป็นบางครั้งเท่านั้นเพราะโบสเตอร์แนะนำตัวมันมีอยู่ทั่วไปอยู่แล้ว เขาก็เห็น ...แต่ถ้าใช้แค่เอกสาร โดยไม่ใช้คนเลยนี้ไม่ได้ไม่มีทาง...แต่ถ้าใช้คนเดียวก็ไม่พอ ต้องประกอบกัน แม้แต่

ท่านพลอากาศเอกสิทธิ เวลาไปหาเสียงก็ยังคงใช้โปสเตอร์นำเลขครีบ ต้องแจกโปสเตอร์จากมือแล้วฝากฝังชาวบ้าน ทั้งๆ ที่ทุกคนก็รู้ว่านี่คือ พลอากาศเอกสิทธิ หัวหน้าพรรคกิจสังคม ฉะนั้นโปสเตอร์จึงเป็นส่วนประกอบที่มีความสำคัญ"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคมเขตปทุมวัน ให้สัมภาษณ์ว่า (สมโภช คุณธนกิจ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2533)

"การใช้สื่อบุคคลกับสื่อมวลชน และสื่อเอกสาร มันต้อง 2 อัน คือ นโยบายพรรคเขาจะเข้ามา เราให้อ่านแล้วเราก็อธิบายต่างๆ ว่าพรรคเป็นยังไง ต้องพร้อมกันประกอบกัน ... เราจะใช้แค่คนโดยไม่ต้องมีเอกสารก็ได้ เพราะถ้าเราจะเชียร์พรรคนี้ เราจะเชียร์ท่าน เราไม่ต้องใช้เอกสารก็ได้ เพราะเราต้องดูว่า เขาเคยเชียร์มัย เขาไม่เคยสนับสนุนพรรคไหน แต่ถ้าอย่างที่เขาสนับสนุนพรรคอื่นแล้วนี้เราไปหาเขา เราจะพูดจนตาย เขาก็ไม่เอา ... ถ้าใช้เอกสารอย่างเดียวโดยไม่ใช้คนเลย ไม่ต้องมีการชี้แจงประชาชนจะไม่สนใจ ต้องใช้ทั้งเอกสารและคนเวลาเราอธิบายแล้ว เขาก็ไปอ่านเอกสารเพิ่ม ได้รายละเอียดมากขึ้น ... ส่วนของเอกสารผมไม่ได้ยุ่งเกี่ยว ทางพรรคเอามาให้เสร็จ"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคมเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ให้สัมภาษณ์ว่า (เอก จิ่งเลิศศิริ, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2533)

"เอกสารต่างๆ ที่แจกส่วนใหญ่พรรคจะให้มา พรรคเป็นผู้จัดทำ แล้วผมเป็นผู้ช่วยแจกให้พรรคพวกไปช่วยแจก ผมจะไม่ได้เข้าไปช่วยทำ ทางพรรคเป็นคนดำเนินการ แล้วจะส่งมาให้ตามศูนย์ แล้วทางศูนย์เป็นผู้เอาไปแจก โดยเราไปรับเองที่ศูนย์... ในเรื่องของเอกสารนั้น ถ้าชาวบ้านเขาได้รับแล้วนะ ถ้าหากว่าเป็นพวกเรา เขาก็สนใจ แต่ถ้าไม่ใช่พวกเราเขาก็ไม่สนใจ แต่ในการแจกนั้นเราก็แจกหมดทุกคน... การใช้คนกับเอกสาร ผมคิดว่า การหาเสียงเราต้องใช้คำว่า พรรคพวกมาก มันก็ต้องทั้งตัวเราและทั้งพรรคพวก ออกไปช่วยกัน คือเราไม่สามารถรู้จักคนทั้งหมดเราก็ต้องหาคนที่ เป็นแขนเป็นขามมาช่วยเรา ... ถ้าใช้คนเดียวโดย

"ไม่ใช่เอกสารก็ไม่ได้ เพราะว่าเขาก็จะไม่เข้าใจ พูคา ไปเดี่ยวพุงนี้ มะรินนี่ เขาก็อาจจะลืมได้ ... ถ้าเราใช้เอกสารอย่างเดียวก็น่าไม่ได้ ทั้ง 2 อย่างต้องมารวมกัน คนที่ไปถ้าเรารู้จักเขา เขาก็ให้ความเกรงใจเวลาผมแจกเอกสาร เขาก็รับเพราะเขาเกรงใจผม เขาก็รู้ว่า อ้อจะต้องไปเลือกพรรคนี้ ... บุคคลเด่นกว่าเพราะบางคนจะไม่ทราบเลยว่ารูปเป็นยังไง หน้าตาเป็นยังไง ... ตัวบุคคลที่ไปพูดความนับหน้าถือตา ทำให้เขาไปเลือกด้วย"

จากผู้สัมภาษณ์ ส.ส. พรรคกิจสังคมเขตสัมพันธวงศ์ ให้สัมภาษณ์ว่า (อตุลย์ เลาทวีรินิตย์ และเอี่ยม กิระตะเมคินทร์, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2533)

"ทั้งเอกสารและทั้งตัวเราต้องไปประชาสัมพันธ์ด้วย ถ้าเอาสื่อคนอย่างเดี่ยวโดยไม่มีเอกสารไม่ได้ เดี่ยวเขาจะลืม เอกสารเราจะต้องชี้ให้เขาเห็น ถ้าใช้แต่เอกสารอย่างเดี่ยวโดยไม่มีคนก็ไม่ได้ผล คนกลุ่มนี้เราเรียกว่า อาสาสมัครเราต้องอบรมเขาก่อนถ้าเป็นคนที่ยังง่ๆ เขาจะประชาสัมพันธ์ให้ไปในตัวเลยว่าเลือกใครๆ"

จากผู้สัมภาษณ์ ส.ส. พรรคกิจสังคมเขตบางรัก ให้สัมภาษณ์ว่า (ประทุม จุลเชียร, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2533)

"คนไปหาเสียงสำคัญกว่าเอกสาร ถ้ามีเอกสารโดยไม่มีคนไม่ได้เลย ถึงแม้มีเอกสารโดยไม่มีหมาย แต่เอกสารเราก็คัดทั้งไม่ได้ เราต้องมีให้เขาเพื่อเขาจะรู้ว่าอะไรเป็นอะไรต้องมีอยู่ คนสำคัญกว่า คนทำงานไม่ใช่เอกสารทำงาน"

การได้รับการติดต่อจากสื่อบุคคลต่างๆ

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า สื่อบุคคล หรือสื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ ต่างก็ถือเป็นสื่อหรือช่องทางสำคัญ ที่จะเป็นตัวกลางในการสื่อสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยเฉพาะสื่อบุคคลซึ่งเป็นสื่อที่จะช่วยสร้างความชอบ ชื่นชม ที่สามารถกระตุ้นต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้รับสารได้อย่างค่อนข้างที่จะเห็นผลได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นสื่อบุคคลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ผู้นำพรรค ผู้สมัครรับ

เลือกตั้ง ผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง (หัวคะแนน) หรือแม้กระทั่งผู้ช่วยหาเสียงอื่นๆ ต่างจึงมีความสำคัญในการที่จะนำข่าวสารต่างๆ ไปสู่ประชาชนในเขตเลือกตั้ง ไม่ว่าจะโดยอาศัยวิธีการลงไปหาเสียงด้วยตนเอง การปราศรัยหาเสียง การไปเคาะประตูหรือวิธีการใดๆ ก็ตาม แต่อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง (หัวคะแนน) จะใช้ปัจจัยของ สื่อบุคคลประเภทใดมากกว่ากัน หรือนิยมที่จะใช้วิธีการใดนั้น สามารถสรุปผลจากการสัมภาษณ์ได้ดังที่จะกล่าวดังต่อไปนี้

จากผลการวิจัย ทางด้านวิธีการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมือง (ตารางที่ 3.4) พบว่า ทั้งด้านตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมือง มีระดับของการหาเสียงการเลือกตั้งในระดับที่น้อย ส่วนประเด็นการได้รับการติดต่อจาก กลุ่มผู้นำพรรค ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สนับสนุน ส.ส. (หัวคะแนน) และผู้ช่วยหาเสียงอื่นๆ (นิสิต นักศึกษา กลุ่มคนที่รับจ้างหาเสียง ฯลฯ) ในช่วงการเลือกตั้ง และโดยเฉพาะหลังจากการได้รับเลือกตั้งไปแล้วนั้น พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการติดต่อจากกลุ่มใด ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้นำพรรค (ตารางที่ 3.5) ผู้สมัครรับเลือกตั้ง (ตารางที่ 3.6) ผู้สนับสนุน ส.ส. (ตารางที่ 3.7) หรือจากผู้ช่วยหาเสียงอื่นๆ (ตารางที่ 3.8)

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น และจากการสัมภาษณ์ ผู้ทำวิจัยมีความเห็นประการหนึ่งว่า การเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานครนั้น เนื่องจากเป็นเขตพื้นที่ที่มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่มาก และมีจำนวน ส.ส. ได้มากที่สุดด้วย ดังนั้นโอกาสในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยการใช้วิธีการต่างๆ จึงมีอัตราที่อยู่ในระดับน้อย แต่อย่างไรก็ตามผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง ในเขตกรุงเทพมหานครนั้นวิธีการหาเสียงที่นิยมปฏิบัติกันมากที่สุดก็คือ การปราศรัยหาเสียง การเดินหาเสียงตามบ้านตามแหล่งชุมชน การใช้ใบปลิว แผ่นพับ ไปสเตอร์ การจัดคนช่วยในการหาเสียง ฯลฯ ซึ่งจากตัวอย่างของวิธีการหาเสียงที่ได้ยกมาเหล่านั้น จะพบว่า การปราศรัยหาเสียงเป็นวิธีการที่นิยมใช้กันมาก แต่การจัดปราศรัยหาเสียง ค่อนข้างที่จะมีข้อจำกัดในการจัดทำ เพราะการปราศรัย จะต้องจัดในแหล่งชุมชนที่มีประชาชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ต้องมีกลุ่มผู้นำที่มีคนรู้จักมีชื่อเสียง มีผลงานมาช่วยกันหาเสียง ซึ่งบางครั้งอาจจะสามารถทำได้อย่างดี มีประชาชนให้ความสนใจอย่างมากมาย แต่ในบางท้องที่ก็อาจจะไม่เป็นไปในลักษณะเช่นนั้น ในขณะที่เดียวกัน การปราศรัยหาเสียงจำเป็น ที่จะต้องอาศัยกลุ่มบุคคลชั้นนำของพรรค มาช่วยสร้างบรรยากาศให้มีความน่าสนใจน่าติดตาม ดังนั้นการปราศรัย จึงทำได้เพียงไม่กี่ครั้งต่อพื้นที่หนึ่งๆ เพราะกลุ่มผู้นำเหล่านั้น จะต้องไปช่วยการหาเสียงในพื้นที่อื่นๆ ด้วย นอกจากนี้วิธีการอื่นๆ ที่นิยมใช้ก็คือ การ

ค้นหาเสียงหรือการเคาะประตูตามบ้าน วิธีการเช่นนี้จะช่วยสร้างความใกล้ชิดให้เกิดขึ้นระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้ง กับประชาชน และขณะเดียวกันในด้านของประชาชนเอง ก็สามารถบอกเล่าถึงปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ ของตนเองได้ รวมทั้งยังสามารถที่จะซักถามถึงเรื่องราวต่างๆ ที่ตนต้องการทราบได้ด้วย วิธีการเช่นนี้ในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ๆ นิยมที่จะใช้ปฏิบัติกันค่อนข้างมาก เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนรู้จัก รูปร่าง หน้าตาของผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนด้วยว่าเป็นอย่างไร ซึ่งในการค้นหาเสียงเลือกตั้ง ของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือแม้กระทั่งในส่วนของผู้สนับสนุน ส.ส. ก็ตาม จะเห็นการทำเสียง ลักษณะเช่นนี้ในแถบที่เป็นแหล่งชุมชนต่างๆ มากกว่าที่จะเป็นที่อยู่อาศัยของคนชั้นกลางหรือชั้นสูง นอกจากนี้วิธีการใช้ผู้ช่วยในการหาเสียงก็เป็นอีกวิธีหนึ่ง ไม่ว่าจะปรากฏในรูปของผู้สนับสนุน ส.ส. หรือในส่วนของกาจ้งนิสิต นักศึกษา ฯลฯ มาช่วยทำงานก็ตาม วิธีการนี้ถูกนำมาใช้ค่อนข้างมากทีเดียว โดยเฉพาะในส่วนของกาจ้งนิสิต เอกสาร และให้ข้อมูลแนะนำเกี่ยวกับ ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง แต่สำหรับทางด้านประชาชนนั้นโอกาสที่จะได้รับการติดต่อ ทั้งจากพรรคการเมืองและตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งมากที่สุด มีเพียงกาจ้งได้รับกาจ้งเอกสารเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม จากประเด็นที่กล่าวมาเ็นทางด้านผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคกิจสังคม ได้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็น ต่อวิธีการหาเสียงของตนเองว่า (พล.อ.อ.สิทธิ เศวตศิลา, สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2533)

"มีทั้งลง ไปหาเสียงเอง และมีผู้ช่วยด้วย ถ้าเป็นการไปหาเสียงเอง ผมก็ใช้วิธีเดินส่วนใหญ่จะเดินทุกวัน เข้า 2 ชั่วโมง และถ้าทำได้ก็ตอนบ่ายอีก 2 ชั่วโมง ระยะเวลาในการเดินก็แล้วแต่ อย่างปี 2526 ก็เดินมาก ตอนนั้นยังไม่มี รูปแบบ เพราะผมเพิ่งลงเลือกตั้งใหม่ๆ คือไม่มีหัวคะแนน ไม่มีอะไรเลย หัวคะแนน ตอนนั้นก็อาจจะมียของอาจารย์หม่อมมา คึกฤทธิ์ กับคุณเกษม แล้วผมก็อาศัยกาจ้งเดิน แล้วก็มียบางคนที่รู้จักกันที่เขาอยู่ในตำบลนั้น ก็ไปเดินให้บ้าง โดยมากผมจะไปเดิน พบคนในที่นั้นๆ อีกรึ อย่างพวกคนแก่มั่ง เด็กมั่ง เขาพาเดิน เขาเป็นคนในท้องที่ คนแก่ช่วยเยอะ ... เวลาเราใช้นิสิต นักศึกษา เราจะจ้างเขา ทางพรรคจะ Support บ้าง แต่ส่วนใหญ่เราจัดการเอง มาจากเรา เราก็ไปหานักศึกษา เขาก็มาเป็นกลุ่ม มีทั้งที่ไปพบปะประชาชน โดยตรงและพวกที่เดินไปกับเราด้วย พวกแรกจะไปเจาะลึกเลย จะไปชาวด์เสียงว่า ถ้าเราจะเดินไปตรงนั้น เขามีปัญหาอะไร และเรามีข้อบกพร่องอะไรบ้าง แล้วเวลาไปเราจะพูดได้ถูกต้อง"

ทางด้านผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคพลังธรรม ก็ได้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า (สุเทพ วงศ์กำแหง, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2533)

"ผมเคียดมาก เดินชะงืดหลังจนลุกไม่ขึ้น เพราะมันใช้เวลาน้อยมาก แล้วบ้านในกรุงเทพฯ นี่มันติดกันทั้งนั้น มันเดินไปต้องให้ไต่ทั้ง 2 ด้าน ถ้าเดินไปด้านเดียวอีกด้านไม่มาก็เสียคะแนน เขาจะว่าสุเทพมีมาแค่นี้ บ้านเขาก็ไม่เข้า มันต้องไปให้ครบให้ถ้วน แต่มันก็คงไม่ครบหรอกนะ... ผมมีผู้สมัครรับเลือกตั้งกลุ่มเดียวกันหมายเลข 9 เขาเป็นคนจีน พูดภาษาจีนได้ ทำให้เวลาเราไปหาเสียงในบริเวณที่คนจีนอาศัยอยู่สะดวกมากยิ่งขึ้น เข้ากับเขาได้ และเขาก็ให้ความสนใจด้วย... ผมไม่มีหัวคะแนน ผมไม่เคยมีหัวคะแนนซักคน ปัจจุบันไม่มี เวลาไปหาเสียงผมก็เดินไปของผมเรื่อยๆ อาจจะมีเด็กๆ ของเราช่วยคิดป้ายโฆษณาตามที่ต่างๆ อาจจะมีคนขับรถให้ อาจจะมีเพื่อนเขาชักชวนว่าไปหาคนโน้นซิ เขามีคนอยู่ในโรงงานเขาตั้งหลายคนไปหาเขาซิ ก็แนะนำกันไปแนะนำกันมาอย่างนั้น เรื่องหัวคะแนนจริงๆ ตั้งแต่ผมเป็น ส.ส. โคราช ผมก็ยังไม่รู้จักว่าใครเป็นหัวคะแนนซักที... ผมมีเพื่อนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตอนที่อยู่โคราช เราจะได้รับการสนับสนุนจากบรรดาครูพวกนี้เขาน่ารักมาก เขาจะไปช่วยกัน บางครั้งเขาอาจจะเขียนป้ายเองแล้ว ก็แจกจ่ายให้เสร็จ ในกรุงเทพฯ นี้ เพื่อนๆ ผมก็มีเยอะ เพื่อนที่เพาะช่างก็มี แล้วเผอิญผมจะได้เปรียบตรงที่ผมเป็นนักเรียน เราได้เปรียบที่สุดตรงที่ว่า เราไปไหนใครก็รู้จักทั้งนั้น เราก็เลยไม่รู้สึกเคอะเขิน ในการที่เราจะไปยื่นโบว์ชัวร์ต่างๆ ให้กับบรรดาประชาชนได้อย่างง่ายดาย และทุกคนก็รู้จักเราดี และไม่เคอะเขินจะรังเกียจเรา เราก็อินให้เขามั่นใจ... เด็กๆ พวกเราเอง เป็นส่วนของเราเอง ในส่วนของพรรคก็ส่งมาช่วยเหมือนกัน เขาอาจจะส่งมาโดยที่เราไม่รู้ก็ได้ มันก็ไม่เชิงจางนะ เมื่อเขามาทำงานกับเราก็ต้องให้เขาบ้าง อย่างน้อยอาทิตย์ละ 500 บาท เราก็คงต้องให้เขา เป็นค่าอาหาร ค่าเบี้ยเลี้ยง... เวลาหาเสียงผมก็หาทำที่เขากำหนดให้ตั้งแต่ลงสมัครฯ จนถึงวันที่เลือกตั้ง... ส่วนมากก็มีการแจกโบว์ชัวร์นโยบายพรรคแล้วก็มีโปสเตอร์ติดตามถนน ติดตามเสาไฟฟ้า แล้วก็มีการปราศรัยย่อย ผมไม่ได้ลงหนังสือพิมพ์ นอกจากเขาจะมาขอสัมภาษณ์"

สำหรับทางด้านผู้สนับสนุน ส.ส. นั้น จากผลการให้สัมภาษณ์พบว่า วิธีการหาเสียงของผู้สนับสนุน ส.ส. ส่วนใหญ่จะหาเสียงด้วยการเน้นในแหล่งชุมชนต่างๆ โดยอาศัยคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผลงาน ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้สนับสนุน ส.ส. กับประชาชนในท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญในการหาคะแนนนิยม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านผู้สนับสนุน ส.ส. นั้น มีความจำเป็นที่จะต้องออกไปพบปะ กับประชาชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และวิธีการที่ใช้กันมากก็คือ การเดินหาเสียงตามแหล่งชุมชนต่างๆ และการเคาะประตูบ้าน ต่อประเด็นนี้ผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตพระนคร ให้สัมภาษณ์ว่า (อุดม ทวีทนะสุ, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมจะใช้เวลาหาเสียงก่อนการเลือกตั้ง ตั้งแต่เริ่มรู้ว่าจะมีการเลือกตั้ง แต่ก่อนหน้านี้ ผมก็จะออกไปกับหน่วยแพทย์ ไม่ใช่ไปหาเสียงนะครับ เป็นการไปทำงานเป็นผลงาน เข้าหาประชาชน เขาเลือกท่านเข้ามา เราก็ไปช่วยเขาอีกที่เป็นการไปขอบคุณเขาค่ะ... ผมหาพรรคพวกตามชุมชนที่เราเป็นกรรมการอยู่ เราติดต่อกับชุมชนทั้งหมดในเขตพระนคร ผมจะไปติดต่อกิจกรรมต่อกรรมการ แล้วเขาจะพาเรา ไปหา ไปติดต่อ ไปสัมผัสชาวบ้านอีกที่ ก็ไปแนะนำการเลือกตั้ง ให้กับเขาจะ ได้รู้จักกันเยอะๆ แล้วเราก็ออกไปหาเองด้วย... ส่วนใหญ่จะเน้นตามชุมชน จะเป็นชาวบ้านทั่วไป พวกร้านค้าจะมีอีกกลุ่มหนึ่งในพวกกรรมการของเรา เราก็จะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน แบ่งงานกันทำ อย่างผมก็อยู่ในชุมชน และจะติดต่อขอความช่วยเหลือจากท่านอาจารย์มารุต ส่วนประธานของผมก็ติดต่อข้างนอก... ส่วนในเรื่องของพวกไปสเตอร์นี่ ทางพรรคจะเป็นผู้ทำ แต่ถ้าเป็นหนังสือผลงานนี้ทางท่านจะเป็นคนทำเอง แต่ผมไม่ได้เข้าไปร่วมทำ ส่วนมากเขาจะเอาเอกสารมาส่งให้ เรามีหน้าที่เอาไปแจก ผมจะเอาไปแจกเอง ไปตามชุมชน เราไปติดต่อที่กรรมการชุมชนแล้วก็เอาเอกสารให้เขาไว้เป็นจุดๆ ให้เขาช่วยแจกให้ เราไม่ได้มีการจ้างอาสาสมัครเลย พวกกรรมการเราจะช่วยกัน บางครั้งชาวบ้านที่เราเคยช่วยเหลือเขาไว้ เขาก็มาช่วย โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไรเลย... ผมเองส่วนมากจะแจกหนังสือผลงาน เอาไปให้ชาวบ้านเขาดู เขาอ่านนะ แล้วเขาก็ชอบพอใจ เพราะอาจารย์ท่านไปสัมผัส ไปปรากฏตัวเรื่อยๆ"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ให้สัมภาษณ์ว่า (ไพฑูรย์
ประกายนต์, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมช่วยหาเสียงตลอดเวลา ตลอดปี เวลาออกหน่วยแพทย์ ผมก็หาเสียงด้วย
บางที่เราไปเดินชุมชนก็ถูกด่า เขาหาว่าพรรคไม่ดี ส่วนใหญ่พวกนี้จะเป็นพวกขี้เมา
เขาจะขอเหล้า แล้วเราไม่ให้ เพราะผมจะบอกว่า เรื่องแจกของนี้ไม่มีถ้าคุณมาหา
หมอมั...เราเข้าไปสลัม ไปดูสลัมมีปัญหาอะไร จะแก้ไขยังไง ให้สลัมเจริญเติบโต
ขึ้นมาไม่เป็นคดีอาชญากรรม ไม่คิดกินเนอร์ ยาเสพติด เราจะไปดูว่าเราจะแก้ไข
ยังไง ผมเคยเอาสไลด์ของยาเสพติดมาฉายในชุมชน เรารณรงค์เรื่อง ยาเสพติด
เรื่องกินเนอร์ ชาวบ้านเขาก็มาดู บางคนก็ชอบบอกว่าดี บางคนก็ไม่ชอบ... เรื่อง
ชุมชน ผมสัมผัสมาตลอด ผมเคยเป็นกรรมการในชุมชน ผมเห็นท่านดี ท่านช่วยสร้าง
สาธารณประโยชน์ให้กับโรงเรียนมาก อย่างที่โรงเรียนวัดสะแก ... ผมเองเป็น
สมาชิกพรรคด้วย และชวนกลุ่มชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ด้วย เยอะ
ทีเดียวเป็นร้อย พวกเราจะมาช่วยท่าน โดยเฉพาะเวลาที่มีการออกหน่วยแพทย์
เคลื่อนที่ โดยที่ไม่ได้คิดค่าตอบแทนอะไร และตัวท่านเองก็จะเลี้ยงอาหารเราตอบแทน
...ร้านค้าเราก็เข้าไปคุย ร้านค้านี้ไปคุย เพราะเขาสนใจอาจารย์มารู้ตมาก
เขาให้การสนับสนุนดี เพราะท่านเป็นคนซื่อ...และในส่วนของอาจารย์นั้น เวลาออก
หาเสียง จะมีคนวางเส้นทางให้ ท่านเองมีคนวางว่าจุดไหนของท่านดี จุดไหนเป็น
ยังไง แล้วเราจะวางแผนเข้าไปเดินในชุมชน เราจะช่วยกัน และขอความเห็นจาก
ผู้รับผิดชอบ ในชุมชนนั้นๆ แล้วเราก็จะไปสำรวจดูอีกครั้งว่า เหมาะสมหรือไม่"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตปทุมวัน ให้สัมภาษณ์ว่า (จรัล เจริญกุล,
สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2533)

"เวลาไปหาเสียงผมไปหาเสียงคนเดียว ไม่มีสมาชิกร่วมด้วย คนช่วยแจกก็ไม่
มีผมทำคนเดียว ผมจะหาเสียงของผมเอง ผมก็ไปตามชาวบ้านทั่วไปโดยตำแหน่ง
ผมเป็นนายกสมาคมร้านค้าย่อยของกรมการค้า ผมรู้จักคนเยอะ รู้จักทุกเขต ดังนั้น
เวลาหาเสียงผมก็ไปช่วยในเขตอื่นด้วย ผมรู้จักร้านค้าเยอะ เวลาขับรถไป ก็แวะ

บอกเลือกประชาธิปไตยนะ เขาก็ชอบเป็นการส่วนตัวกัน... ผมใช้เวลาในการหาเสียงไม่นานเท่าไร ในกลุ่มชุมชนนี้ (ชุมชนพระเจด) ผมเองเป็นประธานชุมชนด้วย แต่ถ้าออกไปข้างนอกก็ต้องใช้เวลานาน ก็ประมาณ 2 เดือน ก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง... บางครั้ง ผมจะไปนั่งทานข้าวกับพรรคพวกร้านค้า ทานข้าวคุยกัน หาเสียงด้วย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ผมจะเอาเอกสารใส่กระเป๋าไปซัก 5 แผ่น กินไปคุยไปแล้วก็ควักออกมาแจก ผมจะไปคุยกับทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นพรรคใด กลุ่มใดก็ตาม ผมคิดว่าได้คะแนนเสียงมาด้วยนะ เพราะเขาก็เชื่อผม แต่ก็ยังได้เถียงกัน... เวลาทำมาหาเสียงก็เดินด้วยกันบ้างแต่บ่อย เพราะบริเวณนี้ไม่ค่อยมีปัญหา เวลาจะมาเดินจะแจ้งมาล่วงหน้า ถ้ามีปัญหาตรงไหนก็พาไป อย่างเช่น คนบ่นว่าไม่เจอเลย มีเรื่องอยากคุยผมก็จะพาไป แต่ปกติไม่ได้พาไป ถ้าเดินทั่วๆ ไป ท่านจะไปเอง นอกจากท่านจะไปหาใคร เราก็กินไป... การหาเสียงยังใช้เงินอยู่เยอะ คนไทยยังมีลักษณะที่รับสินบนอยู่ และเวลากินของเขาแล้วก็ต้องเลือก ต้องให้เขายังมีความกตัญญูอยู่ ซึ่งผิดมากนะ กตัญญูต่อโจรนี้แน่ ผมว่าอย่างนี้เลยนะ แต่อย่างอาจารย์ไม่มี แต่กัสู้ได้ ท่านมาเยี่ยมซึ่งอันนี้สำคัญ แต่เมื่อเราไม่ได้ใช้เงิน คะแนนเราสู้เขาไม่ค่อยได้ คะแนนควรจะเยอะกว่านี้ เขาจะจ่ายกันรายละเอียดอย่างต่ำ 50-60 บาท อย่างสูง 200 บาท ต่อหัว มีคนมาจ่ายให้ ผมยืนยันได้"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปไตยเขตสัมพันธวงศ์ ให้สัมภาษณ์ว่า (สมมาตย์ ไซศิริพันธ์, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมช่วยหาเสียงปี 2529 แล้วมา 2531, 2 ครั้ง ในแต่ละเขตเขาจะมีศูนย์อำนวยความสะดวกเลือกตั้งในแต่ละเขต เขตย่อยนะครับ ผมก็เป็นเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เลือกตั้งของเขต ในการที่เราจะจัดเจ้าหน้าที่ที่จะมาเป็นอาสาสมัคร แล้วก็จัดขบวนการในการแจกจ่ายเอกสารต่างๆ ผมเป็นหัวหน้าควบคุม ผมต้องไปหาเสียงเองด้วย ต้องกำหนดจุดหาเสียง กำหนดจุดออกปราศรัย กำหนดจุดออกพบชาวบ้าน จุดไหนเป็นจุดอ่อน เราควรไปก่อน จุดไหนจุดแข็งเอาไว้ทีหลัง หรือจุดแข็งบางทีก็ต้องไปก่อน เพื่อที่จะให้แข็งยิ่งขึ้น การกำหนดจุด ผมเป็นคนกำหนดจุดในเขตสัมพันธวงศ์ แล้วก็

มาปรึกษากับพี่ ส.ก., ส.ข. ว่าเห็นควรมีย แต่ส่วนใหญ่ก็จะเป็นควเพราะผมก็
 ลงคลุกคลีอยู่อย่างต่อเนื่อง...เวลาไปหาเสียงก็ไปกันชุดเล็กๆ ประมาณ 2-3 คน
 ช่วงการหาเสียงก็ช่วงตอนเช้าทุกวัน ทากันอย่างต่อเนื่อง ช่วงก่อนการเลือกตั้ง
 การลงพื้นที่ การไปสัมผัสประชาชนนั้นก็คือการหาเสียงตลอด...ในเขตสัมพันธวงศ์
 แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ กลุ่มชาวบ้านที่อยู่ตามตึกแถวที่ชัดเจนเลย ที่เรา
 ไปพัฒนา เราออกหน่วยแพทย์ ไปแก้ไขปัญหาทะเลเบียนบ้าน แก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเขา
 ประสบเรื่องการทามาค้าขาย เป็นเขตเล็กๆ เราจะมุ่งที่จุดนี้ก่อน กลุ่มที่ 2 เราก็
 มุ่งหาชาวบ้านตามแฟลต เนื่องจากพื้นที่เล็กมีแฟลตเยอะ ประชาชนชาวแฟลตมีเอก
 ลักษณะคือ กลางวันเขาไม่ค่อยอยู่ เราต้องเข้าหาตอนกลางคืน กลางคืนเราต้อง
 เดินจรรยาธ ตอนแรกที่เข้าไปเขาก็มีกว่าคณะเรียไรมาจากไหน นึกว่าพวกมาขาย
 ของ ตอนหลังเราต้องถือโทรโข่ง ประกาศว่าเราเป็นใคร มาจากไหน มาทำอะไร
 กลุ่มที่ 3 กลุ่มค้าขาย เขจะมีสมาคมของเขา เช่น สมาคมผู้ค้าผ้า สมาคมผู้ค้า
 เพชรพลอย สมาคมทำเครื่องรูปเทียนเครื่องหอม เป็นต้น เราก็เข้าตามสมาคม
 ตามศาลเจ้าต่างๆ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่ให้ความสนใจกับเรามากที่สุด เรียงมาตาม
 ลำดับ ที่เราชนะก็ชนะตามที่จัดลำดับมานี้ คนค้าขายส่วนใหญ่ผู้เรือกิจเยอะ เขจะมีที่
 พักอยู่ต่างหาก ส่วนที่อยู่ตามห้องแถว ตามแฟลต เขจะมีทะเบียนบ้านแน่นอนซึ่งข้อมูล
 ที่เราได้ทุกครั้งก่อนการเลือกตั้ง เราจะไปขอย้ายที่เขต เราก็จะรู้เลยว่า จุดไหนมี
 ประชากรมาก-น้อยเพียงใด"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตบางรัก ให้สัมภาษณ์ว่า (สมัยศ เมฆเอี่ยม
 นภา, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมช่วยหาเสียงตามเพื่อนฝูง และตามชุมชนที่เราไปออกหน่วยแพทย์กัน เรา
 ก็รู้จักกันก็ขอความช่วยเหลือกัน เราก็พูดว่า ครั้งนี้ ส.ส. มารุดจะลง เราก็เห็นผล
 งานท่านแล้ว ก็ต้องช่วยกัน คือท่านได้แล้วท่านก็ไม่ได้ทิ้งพวกเรา ท่านรักประชาชน
 ในเขตของท่านอยู่แล้ว เพื่อนผมจะมีทั้งที่เป็นหัวหน้าชุมชน และชาวบ้านธรรมดา...
 เวลาไปหาเสียง เราก็จะมีการวางแผนว่า จะไปหาเสียงตรงไหนทางเราจะเป็นผู้

ทำโดยปรึกษากับท่าน อย่างเช่นท่านบอกว่าจะไปเดินอาทิตย์นี้ เราก็จะเตรียมหาที่ว่าจะให้ไปเดินจุดนี้ จุดนี้มีคนอยู่เยอะ เราจะปรึกษาท่านเราจะไม่ต้องทำเป็นแผนที่เลย มันอยู่ในสมอง แต่ท่านจะมีโปรแกรมของท่านแล้วท่านแจ้งมา แล้วเราเป็นผู้วางแผนในเขตอีกครั้งหนึ่ง เวลาถ้าท่านไม่ไปเดินเราก็จะไปเดินของตนเอง เราจะไปจุดที่เคยไป ไปดูว่ามีปัญหาอะไรหรือเปล่า เวลาเราไปเราก็จะใช้มอเตอร์ไซด์เป็นหลัก ถ้ามปัญหาที่เกิดขึ้น ปัญหาที่ทิ้งที่ร้องเรียนมา และปัญหาที่เราทราบเองก็มีปัญหาส่วนใหญ่ก็ไม่ใหญ่ไม่เล็ก แก้ได้แล้วก็หมดไป ไม่มีปัญหาอะไร ชาวบ้านชอบท่านตรงจุดนี้ เวลาบอกท่านแล้วท่านก็ดูให้ทันที ถ้าทำไม่ได้ ท่านก็จะบอกผม แล้วผมก็จะรีบไปแจ้งให้ชาวบ้านทราบอีกครั้ง อาจจะเพราะเป็นคนละสายงาน ซึ่งชาวบ้านเขาก็เข้าใจ สบายใจ เขาก็คิดว่า ท่านทำไม่ได้ ท่านยังอุตส่าห์มาบอก อันนี้เป็นความคิดอย่างหนึ่ง...ผมเองจะช่วยหาเสียงในช่วง 4 วัน ยกเว้น จันทร์ พุธ ศุกร์ ที่ผมต้องไปทำงานพอใกล้ๆ ชัก 7 วัน ผมก็จะลางานให้ลูกน้องไปแทน ผมจะหาเสียงตามกำหนดเวลาที่ทางการกำหนดให้ กั่วงก่อนการเลือกตั้ง ผมเริ่มตั้งแต่วันนี้แต่ก่อนหน้านั้นเรามีหน่วยแพทย์อยู่แล้ว"

ต่อประเด็นเดียวกันนี้ทางด้านกลุ่มผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคมได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม เช่น จากผู้ช่วย ส.ส. ให้สัมภาษณ์ว่า (เสน่ห์ ภายสำโรง และปิยะพงษ์ จงกิติวิโรจน์, สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2532)

"ช่วงหาเสียงก็นาน ตั้งแต่ยุบสภา ประมาณ 3 เดือน เราลงพื้นที่เองด้วย และพาท่านเดินด้วย... เราทำทั้งหมดแจกเอกสารและหาเสียงด้วย แต่ก็มีพวกนิสิตนักศึกษา มาช่วย ส่วนหนึ่งก็มาเจาะข้อมูลลึกเลย จะไปตามปัญหาว่ามีอะไรบ้าง เราต้องสืบหาด้วยว่า พรรคอื่นมาหาเสียงอะไร อย่างไร แล้วเราก็เข้ามาปรับปรุงของเรา... เราจะจ้างผู้ช่วยประมาณ 1 เดือน เราจ่ายค่าจ้างประมาณคนละ 120 บาท/วัน... โปรแกรมการหาเสียง พวกผมก็เป็นคนกำหนด เราจะประสานกับชุมชน คือ เราจะมีคนของเราอยู่ในพื้นที่ พวกหัวคะแนน เราจะประสานว่าจุดไหนมีคนของเราเยอะ หรือทางไหนที่คนอยากพบท่าน เดินผ่านแล้วคนจะพอใจ แล้วจะ

มาช่วยท่าน เราจะประสานกับคนในพื้นที่ แล้วเราก็จะมากำหนดโปรแกรมล่วงหน้า โดยจะมีคนในพื้นที่เป็นคนนำ ... พวกเอกสารเราเป็นคนเอาเอกสารไปให้อาสาสมัครเป็นคนแจก เราเป็นคนกำหนดว่าจะแจกจุดไหน เท่าไรจะแจกเป็นช่วงๆ... ในพื้นที่นี้ ส.ส. จะลงไปน้อยกว่าพวกเรา พวกผมดูแลพื้นที่โดยตรง ผมก็ลงไปเกือบทุกวัน ไปคุยกับชาวบ้าน ... ในชุมชนนี้โดยปกติช่วงกลางวัน เขาจะอยู่เป็นบางส่วน แล้วเราก็ต้องลงไปพบช่วงเย็นด้วย พวกผมจะกลับบ้านนี้โดยมากจะตี ... ก่อนการเลือกตั้ง 2 เดือนนี้ เราจะเดินไปเรื่อยๆ เดือนแรกเราเดินเอง แต่เดือนหลังอาจจะมีคนศึกษามาช่วย และมีผู้สมัครลงมาเดินด้วย ... เมื่อมีการประกาศกำหนดวันเลือกตั้งออกมา เราจะเช็คช่วงนั้นว่า ระยะนี้เขาเลือกพรรคไหนมาก เราจะไปสัมภาษณ์ชาวบ้าน ซึ่งผลที่ออกมาที่ค่อนข้างจะเป็นไปตามที่สุ่มดู ... เวลาเราไปหานี้ โดยมากจะไปหาตามชุมชน คณะนั้นอาจจะน้อยนะ แต่คนไปลงคะแนนเสียงมากกว่า ตามห้องแถว ตามตึก โดยเฉพาะอย่างนี้แฟลตบ่อนไก่"

จากผู้สัมภาษณ์ ส.ส. พรรคกิจสังคมเขตพระนคร ให้สัมภาษณ์ว่า (บุญช่วย ไชยบุตร, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมจะบอกพรรคพวกที่บ้าน ส่วนมากจะอยู่ที่สามยอด เรากว้างขวางพอ และพรรคพวกเราอยู่ที่ไหน เราก็จะต้องบอกว่า เวลานี้เจ้านายเราคนดีที่สุดแล้วของเรา กำลังจะลงสมัครฯ เราก็ช่วยกันไปเลือกก็แล้วกัน ... ในชุมชนก็เข้าไปเวลาไปหาเสียงเราก็ไปกัน 4-5 คน และเราเองก็มีคนรู้จักอยู่ในนั้นด้วย . เราก็รวมกันแล้ว ไปคุยให้ช่วยเหลือท่าน เพราะท่านช่วยเหลือเรา...ร้านค้า พวกค้าขายส่วนมากการหาเสียง ถ้าเป็นพรรคพวกเรา เราก็ไปบอกเขาก็ฟัง แต่เขาจะเลือกใครเป็นอีกเรื่องหนึ่ง พวกร้านค้าเราไม่สามารถจะไปบอกได้ นอกจากที่สนิทฯ เราคุยแต่บังคับไม่ได้ เราไม่มีอะไรจะไปให้เขา ... ผมใช้เวลาในการหาเสียงนานสะประมาณเดือนกว่าๆ ก่อนวันเลือกตั้ง ... ท่านก็มาหาเสียงนะแต่ว่าท่านมีการระยาะท่านเป็นรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศ โทษจะต้องดูแลราชการ ท่านมีงานเยอะในเขต 2 กทม. เราก็แบ่งกันไป ... ผมไม่เคยจ้างผู้อื่นมาช่วยหาเสียง อันนี้เป็น

เรื่องของพรรคที่จะทำ ผมไม่ทราบผมไม่เกี่ยว ผมเพียงแต่ไปบอกพรรคพวกที่อยู่
เขตพระนคร ขอให้เขาช่วยกัน ซึ่งผมมองคุณแล้วว่า วิธีนี้ได้ผล เพราะพรรคพวกไป
บอก คงจะเข้าใจ และได้ผล เขาจะคุบคุล ส่วนตัวเราไม่มีบารมีพอที่จะไปบังคับ
ใครได้หรอก"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคมเขตปทุมวัน ให้สัมภาษณ์ว่า (สมโภช คุณธนกิจ,
สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2533)

"ช่วยหาเสียงโดยการเข้าถึงประชาชน เข้าถึงพวกที่อยู่อาศัยด้วยกัน โดยไม่
ต้องผ่านผู้สนับสนุนคนอื่นา ... เรารู้ว่าคนไหนสนับสนุนใคร ... ใช้เวลาในการ
หาเสียงในการเลือกตั้งแต่ละครั้งประมาณ 2 เดือน หลังจากที่เรารายว่าท่าน
ลงสมัครรับเลือกตั้ง ได้หมายเลขมาแล้ว เราก็จะเริ่มหาเสียง เราจะไม่เริ่มหา
เสียงก่อนหน้านั้น เพราะในชุมชนที่ทั้งคนที่มีความรู้ และ ไม่มีความรู้อยู่คละกันไป
เพราะฉะนั้นคนที่ไม่มีความรู้ เราก็ยังหาเสียงเขาไม่ได้ เราจะคอยจนกว่าจะได้
เบอร์ ... ผมจะมีเด็ก ๆ ไปช่วยแจกเอกสารจะเป็นพวกเด็ก ๆ ในชุมชน (บ่อนไก่)
ก็จะมีเบี้ยเลี้ยงมีอะไรให้ ทางพรรคจะมีงบฯ ให้ ว่าเด็กที่ใช้ในชุมชน เราจ้างไว้
ก่อน ไม่ว่าจะติดโปสเตอร์ หรือแจกเอกสาร เราก็จะบอกไปแล้วเขาก็จะให้ค่าใช้
จ่ายมา ท่านจะเป็นผู้ให้มา...ผมไม่ได้เป็นคนเตรียมเส้นทางให้ท่าน เวลาท่านมา
ที่นี่ เราก็จะให้ท่านไปพบใคร หรือเจอเจออะไร แต่โดยมากเวลาชาวบ้านรู้เขาก็
ลงมาเอง ท่านไม่ต้องขึ้นไปบนแพลตฟอร์ม คนศรัทธาท่าน ท่านมีคะแนน"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคมเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ให้สัมภาษณ์ว่า (เอก
จิงเลิศศิริ, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมช่วยโดยเริ่มหาเสียงแถบนี้ก่อน เคยผมคนรู้จักเยอะ เลยช่วยหาเสียงให้
ท่านได้ท่วมท้น ... ใช้นโยบายเด่นๆ เริ่มกระจายออกไป ผมเริ่มหาพรรคพวกเข้า
มามากขึ้น เริ่มออกไปหาจุดต่างๆ ในเขตป้อมปราบฯ มากขึ้น พวกญาติพี่น้องพรรค
พวก แล้วเราก็ไปรโมทช่วยบอกว่ายังไงต้องช่วยเลือกพรรคกิจสังคม ... เราจะ

เน้นที่ตัวบุคคล "ในบ่อมปราบฯ" มี 7 ชุมชน ก็เท่ากับว่าเป็นสลัมเราจะเน้นคนทุกกลุ่ม เพราะกลุ่มที่จะมาใช้เสียงมากคือในแหล่งชุมชน ถ้าเป็นตึกแถวเราไม่สามารถไปอำนวยความสะดวกให้ได้ เขามีพร้อมอยู่แล้ว พวกนี้เราเห็นหน้า เราก็บอกเขาก็พอแล้ว เขาก็ไปเลือก แต่อย่างชุมชนเราต้องบริการเขาหมด ... ทำมาเค็มมากเลย ในหนึ่งเดือนท่านก็มาเดินทั้งหนึ่งเดือน แต่ว่าจะเดินวันละกี่ชั่วโมง โปรแกรมจะจัดโดยเลขาฯ ของท่าน เราจะได้ยุ่งเลย แต่เราไปร่วมเดินด้วย โดยเลขาฯ ท่านจะแจ้งมาที่บ้านผมเลยโดยตรง หรือ ไม่ก็จะเป็น list มาเลยว่าจะเข้ามาวันไหน แล้วให้ผมไปร่วมเดินด้วย เฉพาะในเขตบ่อมปราบฯ นะครับ ถ้าเขตอื่นเราก็คงไม่ค่อยไป ... ผมใช้เวลาราวๆ เดือนครึ่งในการหาเสียง โดยรอให้ทางพรรคแจ้งมาก่อน เพราะ 1 คน ก็สามารถมีได้ 10 เสียง เพราะฉะนั้น จาก 10 คน เราก็คงได้เป็น 100 ถ้าถึง 100 เราก็คงได้เป็น 1,000 ... เราใช้หลักไปเคาะตามบ้าน แต่เราไม่ได้ไปเคาะว่าบ้านไหนมีสิทธิ์กี่คน เพราะผู้นำแต่ละบ้านแต่ละชุมชนเขาจะรู้ว่า บ้านไหนมีกี่คนมีสิทธิ์ เราก็คงไปพูดขอคะแนน ... ต้องเดินรอบเขตประมาณ 5 รอบ เวลาเดินก็เดินทั่วทั้งเขต ช่วยกันเพราะเพื่อนที่จุดอื่น ก็จะช่วยกันต่อ ... พวกที่เป็นผู้ช่วยในการหาเสียงมีทั้งเพื่อนและพวกลูกเสือชาวบ้าน เพราะผมเป็นประธานลูกเสือชาวบ้านในเขตนี้ ... การหาเสียงก็มีข้ามเขตบ้าง แต่ไม่มาก แต่เขตเราจะเน้นในเขตของเรามากกว่า ... การหาเสียงจะเน้น แผ่นปลิว ไปสเตอร์ และตัวบุคคลเป็นตัวช่วยไปร โหมทช่วยแจก มีส่วนหนึ่งพรรคจ้างมา แล้วส่วนหนึ่งก็เป็นพวกเรา พวกที่จ้างทางพรรคจะเน้นที่เป็นคนในเขตแต่ละเขต เพราะเขาจะรู้จักพื้นที่มากกว่า โดยจะเอาพวกที่ว่างงาน เอาไปเข้าพรรคอบรม พวกนี้ก็จะคล่องพื้นที่ เขาจะรู้ว่าเขาควรจะไปเคาะตรงไหน ซอกซอยตรงไหน ทะลุตรงไหน ตรงไหนยังไม่ได้เข้า"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคม เขตสัมพันธวงศ์ ให้สัมภาษณ์ว่า (อดุลย์ เลาว์วรินทร์ และเอี่ยม กิระตะเมคินทร์, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมช่วยหาเสียง 1. ร่วมเดินหาเสียงกับหัวหน้าพรรค 2. เป็นการออกไปแจกใบปลิวการไปโฆษณาชวนเชื่อ ที่เป็นการประชาสัมพันธ์ให้คนไปใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้ง... ช่วงหาเสียงประมาณเดือนครึ่งก่อนการเลือกตั้ง ผมลงไปเป็นนักปฏิบัติ

มากกว่าจะได้เข้าไปช่วยวางแผน แล้วเราก็ไม่มีเวลามากพอที่จะไปร่วมวางแผนด้วย... เน้นจุดไตรมาส อย่างเช่นสลิ้ม เราเจาะถึงตัว ร้านค้าอย่าไปสนใจเลยนะ ส่วนใหญ่ค้าขายจะไม่เคยไปใช้สิทธิ์ นอนหลับพักผ่อนจะเน้นตามตรอก ตามซอย และตามแฟลต เราต้องถึงตัว เราเดินไปหา แล้วก็สามารถหาสื่อโดยเอาคนที่รู้จัก ในจุดนั้น พาเราเข้าไปอีกที่ อันนี้สำคัญ เป็นคะแนนที่ดีที่สุด ได้คะแนนเยอะที่สุด ...ผมกว้างอยู่แล้ว ผมเป็นกรรมการของเขตทุกสมัย เป็นกรรมการแขวง รู้จักกับทางเขตคลุกคลีทางเขต ชาวบ้านเดือดร้อนในเรื่องงานเขตเราก็สามารถช่วยเหลือได้ทำให้เขาได้ทุกอย่าง ใครๆ ก็รู้จัก แล้วผมก็อยู่งานบรรเทาสาธารณภัยด้วย ไฟช็อตหน่อย ชาวบ้านก็วิ่งมาแล้ว ...ผมหาเสียงประมาณ 2 เดือน ต้องเดินตามตรอกตาม ซอย ตามแฟลต 4 ท่อ - 5 ท่อ ก็ยังต้องไปเคาะประตูคุยกัน ... ในการวางแผน เส้นทางเดิน ทางพรรคจะเป็นผู้จัดทำมา แล้วพวกหัวคะแนน หรือพวกที่ศรัทธา ทำนมาก ๆ จะพาท่านเดิน"

จากผู้สัมภาษณ์ ส.ส. พรรคกิจสังคมเขตบางรัก ให้สัมภาษณ์ว่า (ประทุม จุลเชียร, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2533)

"ช่วยท่านหาเสียงตามชุมชน ระดับกลางๆ ถึงระดับสุดท้าย จะไปสืบดู หรือถามพรรคพวกว่า จุดนี้คนที่ชาวบ้านรักใคร่ นับหน้าถือตาพอสมควรคือใคร ก็จะไปติดต่อ จะชี้แจงว่า ช่วยท่านหาเสียง มาขอความช่วยเหลือจากเสียจากพี่เราจะไม่รู้จักกันมาก่อน ไปเสาะหาเอง แต่จะถือว่า ได้มากได้น้อยดีกว่าไม่ได้เลย ... เราต้องไปใช้เด็กด้วยนะ จะเป็นลูกน้องอีกครั้งหนึ่งก็ต้องให้คำพาหะ-คำรถเขาบ้างพอสมควร ... ช่วงหาเสียง พอ ส.ส. เขาเตรียมการ เราก็เริ่มก่อนเลยเอาหละท่านจะมาหาเสียง เวลาเราไปไหนเราเจอเพื่อนฝูง เราก็บอกช่วยหน่อยนะ ท่านจะมาลงเลือกตั้ง เราก็เกริ่นๆ เอาไว้ โดยที่ทางพรรคยังไม่ได้ติดต่อมาเลย เราจะรู้จากโทรทัศนบ้าง อะไรบ้าง ... ช่วยหาเสียงประมาณ 2 เดือน เกือบทุกวัน บางทีก็เลิก 6-7 โมง บางวันก็ 2-3 ท่อ แล้วแต่เราเหนื่อย ถ้าเหนื่อยเราก็มาพักพักผ่อนไหวเราก็ไป ไม่มีใครมาบังคับเรานะ มันเป็นเอง ... ไม่ได้มีการวางแผนที่เส้นทาง เพราะรู้ว่าเราจะไปจุดไหนๆ จะไม่มีเขียนไว้ จะพูดว่าช่วงนี้เราจะไป

จุดๆ นั้น จุดหนึ่งจะต้องไปหาเสียงบ่อย กันเขาส้ม ว่างเมื่อไหร่เราก็ออก บางทีไม่
 คั้งใจเราก็ประชาสัมพันธ์หาเสียงเสรีจ แต่ไม่กำหนดตายตัว ... ต้องเข้าไปถึง
 ชุมชน คนยากจนนี้สำคัญที่สุด ตามสลัมชุมชนแออัด ลงคะแนนให้มาก คนรวยอย่าไป
 พูดถึง เขาจะไม่ใส่ใจเท่าไร เขาถือว่าเขาไม่เดือดร้อน ... มีพรรคพวกไปเดิน
 หาเสียงด้วยบางครั้งก็เดินคนเดียว แล้วบางครั้งก็ไปหาพรรคพวกบ้าง ให้ช่วยหน่อย
 นะ ก็จะถูกถามว่า ให้เงินช่วยแล้วจะช่วยอะไรฉันบ้างล่ะ เราก็นิ่งๆ พูดให้เขาฟัง
 ... เขาจะขอเสื้อ ขอของที่เขียนพรรคกิจสังคม จะขอ ไม่ทราบเพราะเหตุผล
 อะไร พอใส่เสื้อแล้วเขาจะมีความภาคภูมิใจ หรือใจ ไม่ทราบ คนที่ใส่เสื้อแล้วก็จะ
 ประกาศว่า เราเป็นพรรคกิจสังคม นอกจากเสื้อก็จะมีคนล้อเล่นว่า คนที่จะมาขอ
 เสียงเขาต้องมีเงินมาด้วย เป็นบางคน เพราะคนที่ไม่ทราบก็คิดว่าหัวคะแนนอย่าง
 ฉะนั้นได้ตั้งเค้เยอะ แต่ที่จริงแล้วฉันไม่ได้รับอะไรมากมายเลย ช่วยท่านเพราะ
 รักท่าน ทุกคนก็พูดว่าท่านใจดีแต่ก็ไม่ได้รับอะไร ทุกคนก็อยากได้ทุกอย่างที่อยากได้
 แต่เราก็มองคุณแล้วว่า ท่านแค่นี้ก็ยังไม่ต้องเรียกร้องอะไรมากมายนัก ... การเดิน
 หาเสียงของท่าน ฉะนั้นจะพาท่านเดิน แต่ทางพรรคเป็นผู้กำหนดเส้นทางและเวลา
 ให้ท่านว่า ช่วง ไหนถึงช่วง ไหน"

การป้อนกลับ

ในกระบวนการทางการเมืองและโดยเฉพาะการเลือกตั้งนั้น การสื่อสารจากผู้สมัครรับ
 เลือกตั้ง ไปสู่ประชาชนหรือการสื่อสารจากประชาชนสู่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง อาจกล่าวได้ว่าเป็นกลไก
 สำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงในระบบการเมืองขึ้นมาได้ประการหนึ่ง การป้อนกลับข่าว
 สาร จะช่วยทำให้ผู้ส่งสารสามารถทราบว่าตนเองส่งข่าวสารได้ถูกต้อง และตรงกับความต้องการ
 ของผู้รับสารหรือไม่ อย่างไร เพราะถ้าหากว่าข่าวสารที่ส่งออกไปนั้นถูกต้องและตรงต่อความต้อง
 การของประชาชนแล้ว ผู้ส่งสารหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งก็สามารถที่จะส่งสารอื่นๆ เพิ่ม เพื่อกระตุ้น
 ให้ประชาชนให้ความสนใจต่อตนเองได้มากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าหากว่า ข่าวสารที่ส่งออก
 ไปนั้นไม่ถูกต้อง และตรงต่อความต้องการของประชาชนแล้ว ผู้ส่งสารก็สามารถที่จะระงับการส่ง
 ข่าวสารหรือทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงข่าวสารที่จะได้รับการส่งออกไปใหม่ได้ ใน

เรื่องของการป้อนกลับนี้ ผู้ท้าววิจัยจะทำการสัมภาษณ์ใน 2 ประเด็นคือ ประโยชน์ที่ ส.ส. หรือ พรรคการเมืองสร้างให้แก่ท้องถิ่น และการติดตามการทำงานของ ส.ส. การติดต่อกลับมาของ ส.ส.

ประโยชน์ที่ ส.ส หรือพรรคการเมืองสร้างให้แก่ท้องถิ่น

ประโยชน์ที่ ส.ส หรือพรรคการเมืองสร้างให้แก่ท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างทางเท้า ถนนหนทาง ตรอก ซอย ไฟฟ้า หรือแม้กระทั่งน้ำประปา เป็นต้น สาธารณประโยชน์เหล่านี้จะเป็น ใจจจัยประการหนึ่งที่จะช่วยสะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนมีการส่งข่าวสารกลับไปยังผู้สมัครรับเลือกตั้งของตนเองหรือไม่ เพราะการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง จะสร้างประโยชน์ประการใดก็ตามให้แก่ท้องถิ่น จะนิยมทำเป็นแผนล่วงหน้า ดังนั้นประชาชนจึงต้องแจ้งหรือร้องขอมาล่วงหน้าก่อนและหลังจากที่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ได้รับเรื่องราวการร้องขอต่างๆ เหล่านี้ไปแล้ว ก็จะต้องทำการจัดสร้างให้ประชาชนต่อไป หรือกรณีที่ไม่สามารถจัดสร้างได้ ก็จะต้องทำการชี้แจงให้กับประชาชนได้ทราบด้วย เช่นเดียวกันทางด้านประชาชนก็จะแสดงให้ทราบได้เช่นกันว่า ตนเองได้ติดตามและมีการส่งข่าวสารกลับไปสู่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือไม่ เพราะถ้าประชาชนติดตามการจัดสร้างประโยชน์ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และทราบว่าผู้สมัครรับเลือกตั้ง ไม่ได้จัดสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองตามที่ได้แจ้งไว้ เขาก็สามารถที่จะส่งข่าวสาร นั้นกลับไปสู่ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง (หัวคะแนน) สามารถสรุปได้ในรายละเอียดต่อไป

จากผลการวิจัย ต่อประเด็นการรับทราบถึงประโยชน์ที่ ส.ส. หรือพรรคการเมืองได้สร้างไว้ในเขต (ตารางที่ 3.13) พบว่า ประชาชนทราบว่า ส.ส. หรือพรรคการเมืองสร้างประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นน้อยที่สุด ในเรื่องของการสร้างประโยชน์ให้กับท้องถิ่นของผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองนั้น อาจจะกล่าวได้ว่าไม่ใช่บทบาทและหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของการเป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่น แต่การสร้างประโยชน์ให้กับท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ ส.ส. ทุกคนจะต้องนำมาปฏิบัติ เพราะการสร้างสาธารณประโยชน์ต่างๆ ให้แก่ท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องถนน ตรอก ซอกซอย น้ำประปา ไฟฟ้า ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ช่วยให้ประชาชนเข้าใจว่า ส.ส. ได้ให้ความช่วยเหลือต่อตนเองอย่างไร เห็นความห่วงใย ความจริงใจในการที่จะช่วยแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน ความทุกข์ยากให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง นอกจากนั้นการสร้างสาธารณประ

โยนยังสามารถที่จะช่วยเตือนให้ประชาชนทราบ และระลึกอยู่เสมอถึงความช่วยเหลือที่ได้รับมา และสิ่งนี้จะส่งผลต่อเนื่อง ในการที่จะยอมรับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนนั้น เข้ามาเป็นผู้แทนของตนอีก ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป และจากการสัมภาษณ์ผู้สมัครรับเลือกตั้งพบว่า การให้ความช่วยเหลือต่างๆ เหล่านั้น ส่วนมากก็จะมีการจัดสรรเงินงบประมาณของ ส.ส. ออกไปในหลายๆ ส่วน ให้กับชุมชน ให้กับโรงเรียน และวัดวาอาราม เพื่อนำไปพัฒนาพื้นที่หรือซ่อมแซมส่วนที่สึกหรดต่อไป หรือแม้กระทั่งอาจจะมีการจัดสรรเงินงบประมาณของ ส.ส. ออกไปในหลายๆ ส่วน ให้กับชุมชน ให้กับโรงเรียน และวัดวาอาราม เพื่อนำไปพัฒนาพื้นที่หรือซ่อมแซมส่วนที่สึกหรดต่อไป หรือแม้กระทั่งอาจจะมีการจัดสรรเงินงบประมาณของ ส.ส. ออกไปในหลายๆ ส่วน ให้กับชุมชน ให้กับโรงเรียน และวัดวาอาราม เพื่อนำไปพัฒนาพื้นที่หรือซ่อมแซมส่วนที่สึกหรดต่อไป หรือแม้กระทั่งอาจจะมีการจัดสรรเงินงบประมาณของ ส.ส. ออกไปในหลายๆ ส่วน ให้กับชุมชน ให้กับโรงเรียน และวัดวาอาราม เพื่อนำไปพัฒนาพื้นที่หรือซ่อมแซมส่วนที่สึกหรดต่อไป

จากที่กล่าวมา ทำให้ทราบถึงสิ่งสำคัญประการหนึ่งก็คือ ส.ส. ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายค้าน หรือฝ่ายรัฐบาลก็ตาม เมื่อตนเองได้มีโอกาสเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในทางการเมือง เขาเหล่านั้นมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างผลงาน ให้ประชาชนได้รับทราบ ว่าตนเองทำอะไรบ้างเพื่อประชาชน แต่อย่างไรก็ตาม โอกาสในการสามารถสนองต่อความต้องการของประชาชนนั้น ส.ส. ฝ่ายรัฐบาลจะมีโอกาสสูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน เพราะ ส.ส. ฝ่ายรัฐบาลสามารถที่จะอาศัยกลไกของระบบราชการเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงานได้ แต่ขณะที่ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่สามารถที่จะทำเช่นนั้นได้ การสร้างสาธารณประโยชน์จึงต้องอาศัยเพียงเฉพาะเงินงบประมาณของ ส.ส. หรือไม่กี่เงินส่วนตัวเท่านั้น เพื่อให้ประชาชนเห็นถึงการช่วยเหลือและการทำงานของตนเอง

อย่างไรก็ตามต่อประเด็นนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมด้วยเช่นกัน เช่น จากผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคประชาธิปัตย์ ให้สัมภาษณ์ว่า (มารุต บุณนาศ, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2533)

"เงินให้ไม่ได้ มันเป็นงบประมาณ อย่างเช่น เราได้มา 2 ล้าน 5 แสนบาท เราก็จัดเป็นหน่วยแพทย์ 1 ล้านบาท โดยให้คณะสาธารณสุขศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นคนจัดถ้าเราจัดเครื่องดับเพลิง 500 ชุด จะเป็นเงินอะไรก็แล้วแต่ ก็จะมีการเคหะฯ เป็นผู้จัดซื้อ เราไม่ได้รับเงินสดหรอก แม้แต่การบำรุงโรงเรียนก็ตาม เช่น เครื่องดนตรี เครื่องกีฬา เงินจะผ่านมาจากกระทรวงศึกษาฯ กระทรวงศึกษาฯ จะส่งให้โรงเรียนไป... โครงการนี้ทางคนที่ขอเป็นผู้จัดทำขึ้นมา โดยเราบอกให้เขารู้ ให้เขาทางบฯ มาคำนวณ ไม่ว่าจะเป็ชาวบ้าน หรือโรงเรียนก็ตาม แต่ถ้าเป็นโครงการในสลัม เราจะให้การเคหะฯ ทำ เพราะเขาชำนาญมาก... ในส่วนของการจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่นั้น ผมมีตัวแทนไปติดโปสเตอร์ไปติดไว้ก่อนประ

มาผ 2-3 วัน แต่เดี๋ยวนี้เขาเป็นที่รู้จักแล้ว ถ้าเห็นไปสเตอร์รูปผมติดเขาก็รู้แล้วว่า
พรุ่งนี้จะมา เป็นที่รู้จัก บางแห่งมีตั้งหลายครั้ง เขาก็ไปสเตอร์ว่าจะมาเมื่อไหร่
มันหลายปีแล้ว มันไม่แปลก"

ผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคกิจสังคม ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า (พล.อ.อ.
สิทธิ เสวตศิลา, สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2533)

"มีคนมาร้องเรียน มาขอความช่วยเหลือมีเยอะเหมือนกัน อย่างเช่นถนน
น้ำท่วม สะพานหัก ไฟฟ้าไม่มี จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นนี้ ... เมื่อเราเป็น
ผู้แทน เรามีผู้ช่วย ส.ส.แล้วนี่ เขาจะไปสำรวจ แล้วก็จัดงบฯ ส.ส. ไปช่วย"

จากผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคพลังธรรม ได้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมด้วย
ว่า (สุเทพ วงศ์กำแหง, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2533)

"ก่อนหน้าผมไม่มีผลงานอะไรเลยอย่างแน่นอน เพราะลงเป็นครั้งแรก... แต่
หลังเลือกตั้งส่วนมากผมใช้เงินงบบพัฒนาฯ ผมได้ 3 ล้าน เราใช้ไปในทางการศึกษา
1 ล้านกว่าๆ มันทั้งหนังสือ-หนังสือที่จะจัดให้ตามโรงเรียน และมีงบฯ อาหาร
กลางวันให้กับโรงเรียน แล้วนอกนั้นก็ไปงบฯ ซ่อมสถานที่ต่างๆ ซึ่งเราก็เก็บไว้ทุก
ปีว่าเราให้ใครบ้าง เท่าไหร่ เราจะดูว่าสถานที่นั้นๆ ควรจะทำอย่างไรบ้างน้อยแค่
ไหน แล้วก็อย่างนี้เราก็จะมาปรับซ่อมเป็นของโรงเรียนอีก 1 ล้าน แล้วก็ของการ
กีฬาอีก 1 ล้าน ส่วนที่เหลือก็จะมาปรับซ่อมตรอก ซอกซอย... เราจะขอมา... ชาว
บ้านทั่วไปก็จะเป็นเรื่องการก่อสร้าง อย่างนี้ ของบ้อมปราบฯ เขาก็มีการก่อสร้าง
แห่ง หนึ่งจะปรับพื้นที่ไม่ให้ น้ำท่วม ก็หมดประมาณ 9 แสนกว่า ของที่ตรงจักรวรรดิ
ก็ไปทำถนน ใช้งบฯ ประมาณ 6 แสนกว่า นอกจากนั้นก็ไปพวกเครื่องดับเพลิง...
ส่วนใหญ่ อย่างวัดเราก็ไป มีสัปดาห์เราก็ไป ผู้นำชุมชน ผู้นำมัสยิด เราก็ต้องคบเขา
เวลาเขาปฏิบัติงานของชุมชน เขาก็จะหาหนังสือเชิญมา หรืออาจจะโทรศัพท์มาบอกเรา
เราก็ไป บางทีวันอาทิตย์เขามีกาพย์ปะกันในกลุ่มของเขา อาจจะมึงงานที่เขาจัด
ภายในของเขา เราก็ไปหรืออย่างเราจะเลี้ยงเด็กฯ ภายในละแวกนั้น เขาจัดงาน

ขึ้นมา เราก็ต้องไป ไปพบปะพูดคุยกับเขา ถามความต้องการของเขาว่าป็นี่เขาต้องการอะไร ปีนี่เขาจะเอาอะไร ขาดอะไรบ้าง อย่างชุมชนขนาด เขาอยากได้เรือสำหรับติดเครื่องดับเพลิงเอาไว้เผื่อ เวลาไฟไหม้ที่ไหนจะได้เอาเรือไปช่วยได้...พวกร้านค้าที่เราไม่ค่อยมีปัญหาเกี่ยวกับเขาเลย นอกจากเขามีนงานชุมนุมกัน เขาจะเชิญเราก็คงไป นอกจากเขามีปัญหาในเรื่อง ความไม่สะดวกในการค้าขาย อย่างเทศกิจไปจับเขามั่ง อะไรมั่ง เขาโทรศัพท์มา เราก็คงไปดูเขา ไปขอร้องเทศกิจว่าควรจะทำอะลุ่มอะล่วยกันบ้าง เขาก็เกรงใจเราเหมือนกัน... เรื่องที่ร้องเรียนมาคนกรุงเทพฯ มีปัญหามันไม่ใช่เรื่องใหญ่เรื่องโตอะไร ส่วนใหญ่เป็นปัญหา เช่นสถานที่นั้นถูกขังขำ เขาทรายมากองไว้ ตรงนั้นท่อตัน ท่อแตก เขาก็โทรศัพท์มา เราก็คงไปพบปะพาๆ ให้เขาไปดูให้... ส่วนใหญ่เขาจะโทรศัพท์มาที่บ้านโดยตรงที่สุดดี เขาต้องรับโทรศัพท์ที่อยู่เรื่อย รับแล้วเขาก็บอกเรา แล้วตอนนั้นมันสะดวกขึ้นเพราะเขาเป็น ส.ก. แล้ว เราก็คงทำงานได้ง่ายขึ้น"

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ดังกล่าวมาพบว่า บทบาทการให้ความช่วยเหลือ การสร้างสาธารณประโยชน์ การแก้ไขปัญหาคาความเดือดร้อน ของประชาชนจะเป็นบทบาทที่สำคัญของผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่มีใช้เฉพาะตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งที่จะกระทำบทบาทเหล่านั้นเพียงลำพัง แต่ผู้สนับสนุน ส.ส. หลายๆ คน โดยเฉพาะผู้สนับสนุน ส.ส. ที่เป็นตัวแทนของ ส.ส. อย่างค่อนข้างถาวร จะมีบทบาทในการช่วยให้การตอบสนอง การสร้างประโยชน์ การให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนสามารถดำเนินการไปได้อย่างสะดวก และรวดเร็วขึ้น ภายหลังจากที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับเลือกตั้งไปแล้ว โอกาสที่จะออกมาพบปะประชาชนก็จะมีโอกาสน้อยมาก ดังนั้นบทบาทของผู้สนับสนุน ส.ส. จึงเพิ่มขึ้นโดยการเป็นตัวแทนของประชาชนและ ส.ส. ที่จะสื่อสารระหว่างกันและกัน นอกจากการเป็นผู้ประสานความเรียกร้องต้องการ ของประชาชนและ ส.ส. แล้วผู้สนับสนุน ส.ส. หลายๆ คน มีบทบาทและอิทธิพลที่ค่อนข้างมาก จนกระทั่งสามารถจะให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน ได้โดยไม่ต้องส่งเรื่องราวเหล่านั้น ไปถึงตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งต่อประเด็นนี้กลุ่มผู้สนับสนุน ส.ส. ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม เช่น จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตพระนคร ให้สัมภาษณ์ว่า (อุดม ทิสหะสุ, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2533)

"เราช่วยชาวบ้านเยอะ ส่วนมากจะเป็นเรื่องเจ็บป่วย อย่างถูกรถชนก็เอาไปฝากตามโรงพยาบาล บางที่ท่านก็ออกเงินให้ ผมเองจะเป็นคนพาไปเป็นตัวประสาน ถ้าหากชุมชนเดือดร้อน อย่างพวกผมนี่ก็เป็นตัวแทนมาพาท่าน มาขอความช่วยเหลือ ท่านก็ให้ความช่วยเหลือ เช่นแจกงานวันเด็ก ผมก็มาขอเงินจากท่านไปซื้อของขวัญแจกให้เด็ก ๆ แต่ท่านจะให้เงินของมากกว่าเงิน นอกจากนั้นท่านก็ช่วยอย่างอื่น ๆ เช่นขอไฟฟ้าผ่านทางท่าน ที่ชาวบ้านร้องเรียนมาผมก็บอกท่าน ท่านจะติดตามเรื่องให้ ผมจะบอกชาวบ้านอีกที่ นอกจากนั้นถ้าอย่างท่อแตก ทาถนน เราก็บอกบฯ ส.ส. ผ่านทางท่าน ชาวบ้านเวลาเขาเดือดร้อน ส่วนมากเขาจะผ่านมาทางผม ถ้าเราไปติดต่อไม่ทัน เขาก็มาติดต่อท่านโดยตรง"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตบ่อมปราบศัตรูพ่าย ให้สัมภาษณ์ว่า (ไพฑูรย์ ประกายนต์, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2533)

"ชาวบ้านเขาจะร้องเรียนมาขอให้ไปช่วยแก้ไข ไม่ว่าจะน้ำท่วม หรือท่อตัน เมื่อชาวบ้านเขามาร้องเรียนต่อผม ผมก็จะบอกให้เขาทำเป็นโครงการ เราจะไปพูดปากเปล่าไม่ได้ ต้องมีลายลักษณ์อักษรแจ้งมา เราจะได้เสนอต่อไปว่าจะแก้ไขอย่างไรในเขตบ่อมปราบฯ เขาจะผ่านมาทางผม ผมก็จะต่อไปที่ ส.ก. หรือ ส.ข. หรือ ไม่ ก็ผ่านไปที่รัฐมนตรีมารุคเลย แล้วท่านก็จะเสนอมาที่ ส.ก., ส.ข. ... ชาวบ้านเขาก็ทราบว่ามันใครสร้าง เพราะผมจะไปเกริ่นก่อนว่าจะสร้างอะไร ชาวบ้านเขาก็มาร้องเรียน มาขออะไรเรื่อย ๆ เราจะให้ของแล้วให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมทำด้วย"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตบ่อมปราบฯ ให้สัมภาษณ์ว่า (จรัส เจริญกุล, สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2533)

"เวลาเขาเดือดร้อน เขาก็มาหา ผ่านมาทางผม แล้วผมเป็นคนไปเรียนให้ทราบต่อไป อย่างเรื่องน้ำท่วม ท่อน้ำตัน เป็นต้น นอกจากนั้นท่านก็ให้พวกอุปกรณ์ในการดับเพลิง ที่มีปัญหาเรื่องไฟไหม้จะให้มาเยอะจากบฯ พัฒนา ส.ส."

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ เขตสัมพันธวงศ์ ให้สัมภาษณ์ว่า (สมมาตย์
โชติรัตน์, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2533)

"คนในเขตสัมพันธวงศ์ ถ้าพูดถึงการไปสร้างถนนหนทาง ทางเท้ามันน้อยที่มัน
ไม่ขยายแล้ว แต่ท่านอาจารย์มารุต ได้ไปเปิดโครงการที่ดีมาก และคนชอบเป็น
พิเศษ คือโครงการบวชเณรภาคฤดูร้อน ใช้น้ำ ของส.ส. พัฒนาฯ ซึ่งคนในเขตนั้น
เขารู้สึกเป็นประโยชน์ เนื่องจากว่าบิดาคณะเรียนใหญ่แล้ว ลูกหลานได้เข้าวัดเข้าวา
ศึกษาธรรมะได้อบรมในสิ่งที่ดี ท่านเริ่มมาประมาณตั้งแต่ปี 2526 จะทำปีละครั้ง
นอกจากนั้นก็ให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย แนะนำประชาชนในแง่ของกฎหมาย
อย่างเช่น กฎหมายประกันสังคม เป็นต้น คือมีทั้งหมดครึกษาคน รักษาสัตว์ และ
หมอคความ"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ เขตบางรัก ให้สัมภาษณ์ว่า (สมยศ
เมฆเอี่ยมมนา, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2533)

"เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย จะเข้าโรงพยาบาล ไม่มีที่พึ่งก็มาหาท่าน ท่านก็ฝากเข้า
ไปโรงพยาบาล ซึ่งช่วยชาวบ้านได้เยอะ ส่วนพวกทำไฟดำ เล็กๆ น้อยๆ ท่านจะเอา
อุปกรณ์ให้ชุมชนไปติดตั้งเอาเอง ไม่ต้องของบฯ หลวงมันเข้า ลาบาก มันไม่หนักเกิน
กว่าที่ท่านจะรับได้ ท่านก็จะให้เป็นการส่วนตัวของท่านเอง เราจะไม่ให้เงินชาว
บ้านโดยตรง เราไม่เอา เพราะมันมีผลเสียกะเรา คือถ้าผู้รับรับไปแล้วไม่ไปติดตั้ง
หรือไปพูดว่า ไปขอสตางค์ ส.ส. มารุต อย่างนั้นเสีย ของท่านไม่มี"

และเช่นเดียวกัน กลุ่มผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคม ก็ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม
เช่น จากผู้ช่วย ส.ส. ให้สัมภาษณ์ว่า (เสน่ห์ ภายสาโร และปิยะพงษ์ จงกิติวิโรจน์, สัมภาษณ์,
23 กุมภาพันธ์ 2533)

"ทาถนน ซ่อมชอย เครื่องดับเพลิง ปรับปรุงให้โรงเรียน ให้อัดไปซ่อมแซม จะมีคนในพื้นที่ของเราทำเรื่องบอกมา มีทั้งที่ทำเป็นหนังสือ และ ไม่ได้ทำเป็นหนังสือ ถ้าไม่มีหนังสือ เราจะลงไปคุยถ้าหากว่าจำเป็นและเดือดร้อน เราก็ต้องช่วย ถ้าใช้ งบฯ น้อยก็จะใช้งบฯ ส่วนตัวของท่าน แต่ถ้ามันเยอะเราก็จัดเข้างบฯ ส.ส. ผมจะเป็นคนเสนอว่าจะช่วยเท่าไร แต่ท่านเป็นคนพิจารณาอนุมัติลงมา ... พวกหัว คະแนนก็มี ที่มาขอเป็นการส่วนตัว มีบ่อยๆ เหมือนกัน ส่วนมากจะมาขอพวกไม่สบาย บ่วย บางคนไม่มี ขอส่วนตัว เช่น พวกโล่ ก้วยรางวัล พวงหรีด จะเป็นเงินส่วนตัวของท่าน เราจะช่วยพวกหัวคະแนนไปด้วย ให้เขามี power ในตัวเองไปด้วยในตัว... เวลาเราลงไปพื้นที่ เราจะลงไปตามงบฯ ลงไปจัดสรรงบฯ ว่าตรงนี้เราสามารถที่จะเอางบฯ มาช่วยเหลือได้อย่างไรบ้าง อย่างสะพานตรงนี้ ต้องการซ่อมแซม เราจะจัดสรรงบฯ เข้ามาได้อย่างไร เราก็ลงไปคุย ลงไปเตรียมงบฯ ไว้ปี หน้า แล้วลงไปตามงบฯ ปีที่แล้ว ที่ผ่านเข้าไป... มีทั้งที่ขอมมา และที่เราไปสำรวจ ก้ำกึ่งกัน ถ้าเขาขอมมาแล้วเราทำให้ได้ เราก็ทำ อย่างพวกถังดับเพลิงและขอเกี่ยวกับพวกบรรเทาสาธารณภัย ... ที่ขอเป็นเงินก็มี แต่ถ้าขอเป็นเงิน ต้องเอาเงินส่วนตัวของท่าน เพราะงบฯ ส.ส. จะเอาออกมาเป็นเงินไม่ได้ ต้องออกมาเป็นพัสดุ ครุภัณฑ์ ต้องผ่านหน่วยราชการ ส.ส. จะไม่ได้จับเงินตัวนี้"

จากผู้สัมภาษณ์ ส.ส. พรรคกิจสังคมเขตพระนคร ให้สัมภาษณ์ว่า (บุญช่วย ไชยบุตร, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2533)

"ท่านสร้างประโยชน์ เช่น ท่อระบายน้ำ ท่อแตก ไฟฟ้าขาด หน่วยแพทย์ เคลื่อนที่ผู้เจ็บป่วย ฯลฯ ไม่ทราบนะว่าท่านใช้เงินอะไรอาจจะจะเป็นงบฯ ของ ส.ส. ก็ได้ บางครั้งอาจจะเงินส่วนตัวของท่านก็ได้ เพราะอย่างงบฯ ส.ส. ท่านก็แบ่ง เช่น เอาไปอบรมคนให้เป็นคนดี อย่างที่พาไปอบรมที่พัทยา เป็นคนในเขต 2 นี้แหละท่านก็เลือกไป รุ่นหนึ่งก็ประมาณ 60-70 คน เอาไปอบรมผู้นำชุมชน ผมก็ไปอบรมมา และผมก็ได้รับเลือกเป็นประธานเขต 2 ... ประโยชน์ที่ท่านให้ประชาชน ต้องขอไป เพราะท่านไม่รู้อะไรเป็นอะไรบ้าง เพราะงานต่างประเทศท่านยุ่ง ท่านจะยุ่งในเรื่องราชการ เรื่องสารทุกข์สุขดิบชาวบ้านก็ขอไปบ้าง บางทีเจ้าหน้าที่ของ

พรรคก็ออกมาสำรวจ ... เวลาไปสร้างประโยชน์ ชาวบ้านเขาจะทราบ อย่าง เวลาออกหน่วยแพทย์นี้ก็ขอขึ้นไป แล้วก็จะมีหน่วยแพทย์มาดำเนินการให้ แล้วท่าน ก็จะมาดูบ้าง ในวันที่ท่านว่าง ชาวบ้านจะเป็นผู้ทำเรื่องขอมาที่ศูนย์เลือกตั้ง แล้วก็ จะผ่านขึ้นไป แล้วเราก็จะดูว่า จะว่างวันไหน วันไหนจะมาลงได้ ก็นัดหมายมา"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคมเขตปทุมวัน ให้สัมภาษณ์ว่า (สมโภช คุณธนกิจ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2533)

"ท่านสร้างประโยชน์ให้หลายอย่าง ที่สิ้นเงินมากน้อยก็ทำถนน เสียตามสาย ซ่อมศาลาประชาคม ทำถนนเล็กๆ ในซอยที่เมื่อก่อนเป็นไม้กระดาน ก็มาทำเป็น คอนกรีต คนเดินได้มอเตอร์ไซด์ก็วิ่งได้ โรงเรียนก็มี โรงเรียนขอไปอย่างพวก เครื่องกระจายเสียงตามห้องเรียนติดลำโพงไว้ตามห้อง ... ท่านไม่ได้ให้เป็นเงิน นอกจากจะเอาไปใช้ประโยชน์เร่งด่วน ขอเป็นการส่วนตัวท่านก็ให้ แต่ไม่ได้มากนัก แต่ผมไม่เคยขอ ถ้าขอก็ขอในนามของชุมชน เกี่ยวกับงานเทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ ละครทานองนี้ ที่ขอก็เช่น ขอภาพยนตร์จอหนึ่งประมาณ 3,500 บาท ถ้าเป็นปีใหม่ จะมึงานก็ 5,000 บาท"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคม เขตบ่อนปราบศัตรูภัย ให้สัมภาษณ์ว่า (เอก จิงเลิศศิริ, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2533)

"พวกชุมชนนี้ เราได้บริการสาธารณประโยชน์ให้กับเขามาก ไฟ ไฟตาม ซอกซอย สะพานทางเดินที่เป็นไม้ ก็ไปทำให้เขาเป็นคอนกรีต... การสร้างสิ่งต่างๆ นี้ทางท่านรัฐมนตรีสิทธิ ท่านเมิงบฯ ส.ส. ก็ใช้บฯ ส.ส. เข้าไปช่วยทำสาธารณ ประโยชน์โดยผ่านทางการเคหะฯ เป็นคนจัดการผมจะเป็นตัวประสานระหว่างประ ชาชนกับท่าน โดยส่ง ไปให้ผู้ดำเนินการ ส.ส. ของท่านแล้วเอางบฯ นั้น ออกมาทำ ประโยชน์ให้กับชุมชนต่างๆ ... ท่านไม่เคยให้เป็นเงินสด ถ้าเป็นอย่างนั้น ท่านจะ ให้เป็นดับเพลิงแทน อย่างผมได้รับจากท่านมา 20 เครื่อง ผมก็ไปแจกตามชุมชน ชาวบ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นบฯ ส.ส. ที่ผ่านทาง การเคหะฯ ที่จะเอาไปใช้ตามชุมชน

...ทางด้านชาวบ้านก็ทราบว่า นี่คือผลงานของท่าน เพราะเวลาเราได้เข้าไปบอกตามชุมชน เวลาเราไปทำ โดยจะเริ่มจากที่เขาเรียกร้องมา หรือเขาแจ้งมาอันนั้น ใช้ไม่ได้อันนี้ใช้ไม่ได้ แล้วเราก็มองถ่ายรูป ไปทางๆ ให้"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคม เขตสัมพันธวงศ์ ให้สัมภาษณ์ว่า (อศุขย์ เลาทวีร์นิติก และเอี่ยม กิระตะเมคินทร์, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2533)

"การขอความช่วยเหลือ เขาจะขอโน้นขอนี่ อย่างเช่นทำขอย เราก็มองว่าไม่รู้ละ เราต้องพิจารณาเข้าสู่ระเบียบราชการก่อน ในเรื่องส่วนตัวก็มี เช่น ขอถังเคมี ซึ่งบางทีเราก็คงควักเอง ... เวลาเราจะประสานประโยชน์ เราต้องเข้าหากฎเกณฑ์ เพื่อใช้ขงๆ พัฒนาท้องถิ่น ถ้าเขตไม่รับ เราก็มองประชาชนให้ทราบ แล้วก็ให้ประชาชนไปต่อสู้กับเขตเอง ... นอกจากนั้นเราก็มองความช่วยเหลือ เช่น เขาเดือดร้อนมากก็พาไปติดต่อที่เขต โดยที่ไม่เคยเรียกร้องเงินทองเขา ถ้าเรียกร้องเงินทองแล้วมันจะไม่ศรัทธา บางครั้งเราต้องควักเงินเราเอง"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคม เขตบางรัก ให้สัมภาษณ์ว่า (ประทุม จุลเชียร, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2533)

"ท่านช่วยทำท่อ ถนนถนน บางทีขงๆ ของท่านตกมาที่เขตเป็นน้ำ พอไปหาเสียง ท่านก็ถูกต่อว่า ต้องมาทำให้ก่อน ต้องมาทำถนนให้ก่อนซึงจะไปช่วยเลือก ท่านก็บอกว่า ขงๆ ของท่านไปคุได้เลย มันมีหลักฐานอยู่ที่เขต ทำไม่ถึงไม่มาทำให้ ยังไม่ได้ทำ เงินค่างมาเป็นน้ำ เวลาเราไปหาเสียง เราก็มองตามชุมชน ตามสลัมก็พูดขึ้นนะว่าท่านช่วยมีหลักฐาน มีทั้งที่เขาขอมมาแล้วท่านช่วย และมีทั้งที่ท่านทราบท่านก็ช่วย ... ทางศูนย์จะเป็นผู้จัดเมื่อมีการขอล้างหรือเงิน ท่านไม่ได้เกี่ยวข้องไม่ได้ยุ่งอะไรมากมาย แต่ถ้ามีการขอย่างเช่น เครื่องดับเพลิง ท่านก็จะให้เป็นของถ้าขอเป็นของท่านจะให้ เป็นของ แต่ถ้าขอเป็นเงินยังไม่เคย มีแต่เป็นเครื่องดับเพลิง เสื้อ จะช่วยเป็นของทั้งนั้น"

การติดตามการทำงานของ ส.ส. - การติดต่อกลับมาของ ส.ส.

การติดตามการทำงานของ ส.ส. และการติดต่อกลับมาของ ส.ส. นั้น เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่จะช่วยยืนยันว่า มีการบ่อนกลับของข่าวสารหรือไม่ เพราะหลังจากการเลือกตั้งสิ้นสุดลงแล้ว ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับเลือกให้เข้ามาเป็น ส.ส. นั้น จะต้องทำหน้าที่หลายๆ ประการที่จะต้องปฏิบัติในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนในแต่ละเขตเลือกตั้ง ซึ่งในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ เหล่านี้ ถ้าหากว่า ประชาชนไม่ได้สนใจที่จะคอยติดตามการกระทำ หรือการทำงานของ ส.ส. แล้ว ข่าวสารต่างๆ ก็จะไม่สามารถส่งกลับไปยังผู้สมัครรับเลือกตั้งคนนั้นได้ แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าหากว่า ประชาชน มีการติดตามการทำงานของ ส.ส. แล้ว เขาก็สามารถที่จะวิเคราะห์ วิจัย การทำงานของ ส.ส. ผู้นั้นได้ ว่าเขาพอใจหรือไม่พอใจต่อการกระทำนั้นๆ และประชาชนสามารถที่ส่งข่าวสารต่างๆ ที่เกิดขึ้นกลับไปยัง ส.ส. ของตนได้ด้วย เช่นเดียวกันทางด้านตัว ส.ส. ก็จะต้องมีการติดต่อกลับไปสู่ประชาชนด้วยเช่นกัน ภายหลังจากที่มีการเลือกตั้งสิ้นสุดลงไปแล้ว การส่งข่าวสารจากตัว ส.ส. ไปยังประชาชนไม่ควรที่จะถูกระงับไป หรือถูกยุติไปเพราะถ้า ส.ส. ไม่ส่งข่าวสารถึงประชาชนของตนแล้ว ประชาชนนอกจากจะไม่สามารถทราบได้ว่า ส.ส. ทำอะไรให้ตนเองบ้างแล้ว ประชาชนก็จะไม่สนใจที่จะติดตามการทำงานของ ส.ส. ต่อไปอีกด้วย นอกจากนั้นประชาชนก็อาจจะไม่สนใจที่จะจดจำว่า ใครคือตัวแทนของตน ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในทางการเมืองอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมาได้

แต่อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง (หัวคะแนน) ต่อประเด็นการติดตามการทำงานของ ส.ส. และการติดต่อกลับมาของ ส.ส. แล้ว สามารถสรุปผลดังจะได้อีกต่อไป

จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ติดตามการทำงานของ ส.ส. น้อยที่สุด (ตารางที่ 3.14) และภายหลังจากการได้รับเลือกตั้งเข้าไปแล้ว ส.ส. มีการติดต่อกลับมายังประชาชนน้อยที่สุดด้วยเช่นกัน (ตารางที่ 3.16)

จากสภาพความเป็นจริงนั้นจะพบว่า เมื่อรัฐบาลกำหนดให้มีการเลือกตั้งขึ้นมาในช่วงระยะของการหาเสียงเลือกตั้งถือได้ว่า เป็นระยะเวลาที่ประชาชนและผู้สมัครรับเลือกตั้งมีโอกาสได้พบปะ ได้พูดคุย รวมทั้งมีความใกล้ชิดกันมากที่สุด แต่ภายหลังจากที่การเลือกตั้งสิ้นสุดลง ความใกล้ชิด การพบปะพูดคุยระหว่าง ส.ส. และประชาชนก็จะห่างเหินกันออกไปเรื่อยๆ ทางด้านประชาชนเองนั้น สำหรับในประเทศไทย ประชาชนยังมีความสนใจ ที่จะติดตามการทำงานของ

ส.ส. อยู่ในระดับต่ำ ประชาชนส่วนใหญ่เมื่อไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง แล้วก็จะจบเพียงเท่านั้น จะไม่ค่อยมีโอกาสที่จะติดตามว่า ส.ส. ที่ตนเองเลือกเข้าไปเป็นผู้แทนนั้นได้ทำอะไรเพื่อตนเองบ้าง หรือได้ปฏิบัติตามที่เคยหาเสียงไว้บ้างหรือไม่ อาจจะมีประชาชนบางส่วนที่มีโอกาสติดตามอยู่บ้างว่า ส.ส. เหล่านี้ทำอะไรบ้าง แต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงต้องดิ้นรนหาหากินเพื่อปากท้องของตนเอง จึงไม่มีเวลามากพอที่จะมาติดตามได้ แต่อย่างไรก็ตามจะพบว่าประชาชนจะติดต่อกลับไปยัง ส.ส. อยู่บ้างในเงื่อนไขที่สำคัญบางประการ เช่น เมื่อตนเองเดือดร้อนไม่ว่าจะเป็นเรื่องของไฟฟ้า น้ำประปา ถนนหนทาง เป็นต้น หรือแม้กระทั่งอาจจะเป็นในเรื่องของความเจ็บป่วยก็ตาม ซึ่งในการติดต่อไปยัง ส.ส. นั้นจะมีทั้งที่ประชาชนติดต่อไปยัง ส.ส. โดยตรง หรืออาจจะติดต่อโดยผ่านมาทางผู้สนับสนุน ส.ส. (หัวคะแนน) ก็ได้ เหตุผลสำคัญประการหนึ่งของความสะดวกในการติดต่อโดยผ่านมาทางผู้สนับสนุน ส.ส. เพราะโอกาสในการที่จะพบปะกับ ส.ส. นั้นมีความเป็นไปได้ที่ค่อนข้างยากมาก เนื่องจากภาระหน้าที่ที่ ส.ส. เหล่านี้จะต้องปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมาย เช่นกันเมื่อหันกลับมามองทางด้านตัว ส.ส. กับโอกาสในการติดต่อกลับไปยังประชาชนภายหลังจากการที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปแล้วก็จะพบว่า มีโอกาสน้อยมากเช่นกัน ตามสภาพความเป็นจริงนั้น ส.ส. เมื่อได้รับเลือกตั้งเข้าไปแล้ว ส.ส. ฝ่ายรัฐบาลอาจจะมีโอกาสออกไปพบปะกับประชาชนโดยตรงได้ไม่มากนัก เพราะต้องมีภาระหน้าที่และตำแหน่งที่จะต้องรับผิดชอบดูแล แต่การมีภาระเหล่านี้ก็เชื่อว่า จะปิดตัวเองในการติดต่อกับประชาชน เพราะ ส.ส. เหล่านี้สามารถอาศัยสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อโทรทัศน์, วิทยุ เป็นแหล่งในการติดต่อไปยังประชาชนได้ในบางครั้ง แม้กระทั่งถ้าหากเป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่งจะไม่มีความเห็นทางการเมืองและจะทำงานในรัฐสภา เป็นเพียงบางช่วงเวลาสมัยเปิดประชุมสามัญเท่านั้น นอกจากนั้นก็จะมีความว่างค่อนข้างมากในการที่จะออกไปพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนได้ ต่อประเด็นนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคประชาธิปัตย์ ได้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นว่า (มารุต บุณาค, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2533)

"ชาวบ้านเขาติดต่อถึงโดยตรงก็มี เพราะผมมีที่ติดต่อได้ง่าย ผ่านผู้นำชุมชนก็มี สมัยที่ผมมี ส.ก., ส.ข. ทั้ง 5 เขต เป็นตัวแทนของผมอย่างดี ทำให้เรารู้ปัญหาได้เร็ว ปัจจุบันเราไม่ได้ แต่เราก็มีผู้นำชุมชน ... ในส่วนของผมนั้น ถ้าไม่พบเขา เขาว่าเขามีปัญหา อย่างถ้าเขาได้รับความเดือดร้อน ความไม่เป็นธรรม ในฐานะเราเป็นนักกฎหมายเราก็ช่วยเขาได้ ในฐานะที่เขา ไม่ได้ได้รับความสะดวกอย่าง

เช่น ในตรอก ซอกซอย หลอดไฟฟ้าดับ เขาติดต่อเจ้าหน้าที่เขาก็ไม่มาทำให้แต่เรา
เป็น ส.ส. เราโทรศัพท์ไปบอกการไฟฟ้า รุ่งขึ้นเขาก็ไปติดให้แล้ว...แต่เราต้อง
ยอมรับว่า ประชาชนในเขต 2 นี้กว้าง ก่อหนี้ปี 2526 ผมเป็นผู้แทนเฉพาะเขต
บ่อปรวบๆ บ่อวัน แต่ปัจจุบันขยายไปถึงบางรัก สัมพันธวงศ์ พระนคร เขตนั้น
กว้าง มันคงไม่ไหวที่เราจะไปเยี่ยมได้หมด แต่ถ้าเขามีงานเราก็ก็นั่ง เมื่อเขาเชิญ
มา หรืออย่างงานชาวบ้าน คนป่วย ขวชนาค คนตาย เราต้องเอาหรือคิดไปวาง ไป
เผาศพ แต่ทำได้อย่างเก่งก็อย่างนี้ มันไม่หมดหรอก...กรุงเทพฯ เมื่อก่อนนี้การ
เป็นผู้แทน ทำเพียงการปราศรัยที่สนามหลวง ในนามของพรรคก็ได้แล้ว เคียงนี้ไม่ได้
เราต้องพบปะผู้คน ต้องลงไปคลุกด้วยผมต้องทำตลอดเวลา door to door ผมจะ
เริ่มหาเสียง ผมใช้เวลาในการหาเสียงประมาณ 2 เดือนก่อนการเลือกตั้ง แต่ปกติ
ผมก็เยี่ยมประชาชนอยู่แล้ว เสาร์-อาทิตย์ หรือเลิกงานช่วงเย็น"

นอกจากนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคกิจสังคม ก็ได้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นต่อประ
เด็นนี้เช่นกันว่า (พล.อ.อ.สิทธิ เศวตศิลา, สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมมีเวลาก็พยายามกลับไปเยี่ยม ตอนหนึ่งงานผมมันเยอะเกินไป เราก็จัดเป็น
ครั้งคราว เดือนละครั้ง ตามจุดต่างๆ เราจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ เราจะไปถามา
ดู แล้วก็จัดเวียนๆ กันไปในแพทย์ไปรักษา แล้วเราก็ก็นั่งเยี่ยมชาวบ้าน ไม่ได้ออกหา
เสียงอะไร ผมลงไปทุกครั้ง ...ชาวบ้านก็พอใจ ...เราเป็น ส.ส. เราก็ก็นั่งติด
ต่อเขานะ ที่ไปหาที่บ้านก็มี ที่ไปประจำก็มีพวกผู้ช่วย ส.ส. นี่เขาช่วยเยอะ ผมเอง
ไม่มีโอกาสจะได้ออกไปทุกวัน ถ้าเราไม่มีตำแหน่ง เราก็ก็นั่งอยู่อย่างคุณมารุจน์นี่เขา
ลงไปคลุกคลีได้มากกว่า ...ภารกิจผมเยอะมาก"

ทางด้านผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคพลังธรรม ก็ได้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม
ว่า (สุเทพ วงศ์กำแหง, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2533)

"ผมว่า บางคนคงจะดู บางคนก็อาจจะเอาใจใส่แต่อาชีพของเขา ผมคิดว่า อย่างน้อยเรา ไม่ได้ไปไหน เราก็อยู่แต่ในกรุงเทพฯ แล้วงานบางทีมันออกมาใน อย่างการทำงานในสภาฯ ผมก็มีให้เห็นเหมือนกัน ไม่ว่าจะ เป็นข่าวทางทีวี หรือลง หนังสือพิมพ์ ทำให้เขาเห็นว่า ยัง ไม่ได้ไปไหนและก็ยังอยู่ อย่างที่วิสุทธิชัยตรี ปีที่แล้ว ก็จัดงานประกวด มันก็ออกทีวีด้วยมันก็เห็นกันอยู่... ช่วงหลังเลือกตั้ง ผมก็ไปเยี่ยม กันทุกวัน เพราะงานที่กรุงเทพฯ นี่ผมว่ามันสะดวก เพราะแป๊บเดียวเราก็ก็นั่งแล้ว เขาร้องเรียนอะไรมาเราก็ก็นั่งแล้ว มันใกล้ แล้วการพบปะมันก็ง่าย มันโทรศัพท์ ก็ถึงแล้ว แล้วเดี๋ยวเดี๋ยวเราก็ก็นั่งแล้วคุยกัน มีอะไรก็ว่ากันไป ตรงนั้นมัน บกพร่องตรงไหน แล้วเราก็ก็นั่งให้ ผมไปทุกวัน อย่างเมื่อคืนนี้ งานศพของคนจีน เขาทำพิธีงเด็ก ให้เราเป็นประธานที่วัดจักรวรรดิ เวลาเขามีกงานเขาเชิญ เรา ก็เหมือนกับปกติ"

ทางด้านผู้สนับสนุน ส.ส. นั้น หน้าที่ประการหนึ่งของผู้สนับสนุน ส.ส. ก็คือการเป็นตัว แทนของ ส.ส. ที่จะคอยประสานงาน และติดต่อกับประชาชนในท้องที่ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าผู้สนับสนุน ส.ส. จะเป็นบุคคลที่มีโอกาสรับรู้ว่ประชาชนมีการติดตามการทำงานของ ส.ส. มากน้อย เพียงใด และขณะเดียวกันก็จะทราบด้วยเช่นกันว่า ส.ส. ที่ตนเองเป็นผู้สนับสนุนอยู่นั้น ได้ติดต่อกลับไปยังประชาชนมากน้อยแค่ไหนด้วยเช่นกัน ต่อประเด็นนี้ผู้สนับสนุน ส.ส. ส่วนใหญ่ก็มีความคิด เห็นว่า มีการติดตามการทำงานจากประชาชนอยู่บ้างพอสมควร และในส่วนของ ส.ส. นั้น ก็ติดต่อกลับไปยังประชาชนด้วยเช่นกัน เช่น การออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ การออกไปพบปะเยี่ยมเยียน การไปร่วมงานเลี้ยงของชุมชน เป็นต้น ซึ่งจากประเด็นนี้ผู้สนับสนุน ส.ส. ก็ให้ความคิดเห็น เช่น กัน เช่น ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ เขตพระนคร กล่าวแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า (อุดม ทัศนะสุ, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2533)

"ชาวบ้านเขาทราบตลอดว่าท่านทำอะไร เสาร์-อาทิตย์ท่านไม่ได้พักเลย ถ้า ไม่มีหน่วยแพทย์ ท่านก็ออกเยี่ยมโดยผ่านกรรมการชุมชน ผมเองจะไปติดต่อชุมชน เช่น ผมจะขอหน่วยแพทย์ไปลง ผมเป็นคนประสานงาน นอกจากนั้นบางครั้งเขาก็ ขอให้ท่านมา บางครั้งท่านก็แจ้งมาว่าจะมาเยี่ยม มาหาเสียง เราจะไปติดต่อชุมชน ติดต่อกกรรมการ เราก็ก็นั่งกัน เวลาไปเยี่ยมก็มีชาวบ้านมาร้องเรียนเหมือนกัน

เช่น ขอดูยา ขอยา ขอให้หน่วยแพทย์มาลง ขอปรึกษาด้านกฎหมายก็มี... เสาร์-อาทิตย์ ท่านไม่เคยหยุดเลย ผมต้องเดินหมด ผมจะช่วยท่านทั้ง 5 เขต ชาวบ้านจะพูดถึงท่านบ่อย ใน ส.ส. ทั้งหมดจะมีท่านที่ชาวบ้านรักมากเลือกไปแล้วไม่หาย ต้องการพบท่านก็ไปเยี่ยมถึงบ้าน ขอให้บอก ท่านมาเยี่ยมประชาชนในเขตพระนคร บ่อยมาพร้อมหน่วยแพทย์ ถ้าไม่มีหน่วยแพทย์ท่านก็ออก อย่างเช่น งานพบปะสังสรรค์ที่ชาวบ้านเขาจัดกันท่านรู้ท่านก็ไปไม่ว่าจะเป็นงานศพ งานแต่งงาน ตามโรงพยาบาล ท่านก็ไปเยี่ยม"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตบ่อมปราบศัตรูพ่ายให้สัมภาษณ์ว่า (ไพฑูรย์ ปรภายนต์, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมคิดว่าท่านเป็นบุคคลที่ใช้ได้เลย เป็นรัฐมนตรีที่เสมอต้นเสมอปลาย กับประชาชน ใครเข้ามา ก็พบได้ ผมจะเจอท่านก็เวลาออกหน่วยแพทย์ ช่วงเสาร์-อาทิตย์ ท่านช่วยตลอดคนเจ็บ คนตาย ท่านเป็นคนที่ดี พยายามใช้คลอง"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เขตปทุมวัน ให้สัมภาษณ์ว่า (จรัญ เจริญกุล, สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมก็ติดตามผลงานของท่านอยู่ ติดตามทางสื่อมวลชนนี่แหละ แต่ชาวบ้านทั่วไปส่วนใหญ่จะเฉยๆ ไม่ค่อยได้ติดตามผลงานเท่าไร เพราะฉะนั้นการมาเยี่ยมเยียนเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะ ส.ส. นอกจากคุณมารุต แล้วผมไม่เคยเห็นคนอื่นเลยก็มีมาเหมือนกัน แต่ไม่ได้มาเกี่ยวพันอะไร ถ้าคุณมารุตเลิก ผมก็คงเลิกเป็นคนสนับสนุน ไม่เอา ผมก็ชอบพรรคข้าง แต่ถ้าปัจจุบันนี้มันแย่ คุณายนอกก็เห็น ไม่มีพรรคไหนสมบูรณ์เลย ทุกคนหวังตำแหน่งที่จะไปกอบโกย ชาวบ้านเขาก็รู้ แต่เขาก็ไม่ได้สนใจ บอกเพียงว่ากินมันก็ไม่เป็นไร ขอให้ทำข้างก็แล้วกัน แต่ผมว่ามันไม่ถูก ผมไม่ต้องการเลือกตั้งนะ ถ้าเราไม่ไปใช้สิทธิ คนที่ขึ้นก็จะทำให้เสียงของเขาหายไป คนที่เราคิดว่าคืออาจจะไม่ได้เข้าไป และจริงๆ เขาก็อาจจะไม่ได้เข้า แต่ถ้าเราสนับสนุนเขา เขาจะได้มีกำลังใจสู้ต่อไป... ในช่วงหลังจากได้รับเลือกตั้งก็ไม่ได้มีการ

หาเสียงอะไรอีก แต่ก็มีการพบปะทำนาก็มาร่วมกิจกรรมเสมอๆ เช่น เลี้ยงพระทำบุญ
มาออก หน่วยแพทย์ ผมเองก็ไปร่วมด้วย รวมทั้งยังมีการแจกเอกสารของอาจารย์
มารุคอยู่บ้าง เป็นผลงานที่ทำแล้วสรุปมาให้เรารู้ว่าทำอะไรบ้าง ชาวบ้านก็สนใจ
บ้าง แต่ถ้าเขียนมากๆ ก็ไม่อ่าน"

จากผู้สัมภาษณ์ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ เขตสัมพันธวงศ์ กล่าวว่า (สมมาตรย์ โชติรัตน์,
สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2533)

"ชาวบ้านติดตามการทำงานของอาจารย์เหมือนกัน เขาเป็นคนที่สนใจข่าวสาร
บ้านเมือง บ้านหลังหนึ่งรับหนังสือพิมพ์ไม่ต่ำกว่าหนึ่งฉบับ และชาวบ้านเองเวลา
เคือคร้อน ถ้ามีปัญหาจริงๆ เขาก็ผ่านเราเพื่อนำไปบอกท่านต่อไป เราเป็นตัวประ
สานงาน... ในส่วนของท่าน ท่านก็ไปเยี่ยมชาวบ้านบ่อย โครงการจัดหน่วยแพทย์นี้ก็
เป็นการไปเยี่ยมชาวบ้าน และถ้าชาวบ้านมีธุระจริงๆ ก็สามารถมาพบท่านได้ที่สำนัก
งานฯ (สำนักงานทนายความ) ซึ่งท่านเองนั้นเมื่อเป็น ส.ส. แล้วก็สนใจประชาชน
อย่างต่อเนื่อง เป็น ส.ส. ที่ว่าไม่เหมือน ส.ส. ที่แล้วมา พอเลือกตั้งก็มาพบประ
ชาชนแล้วก็หาย ท่านไม่เป็นเช่นนั้น ได้รับเลือกตั้งแล้ว ยังคงออกเยี่ยมเยียนพบปะ
ประชาชน"

จากผู้สัมภาษณ์ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ เขตบางรัก ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า (สมยศ
เมฆเอี่ยมภา, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2533)

"ชาวบ้านเห็นกันอยู่บ่อยๆ เขารู้ทันทีโดยเฉพาะการออกหน่วยแพทย์มีการติดต่อ
กับชาวบ้านสม่ำเสมอ ประจำกับชาวบ้าน ชุมชน กับประชาชนในเขต 2 เราหมุน
เวียนกันตลอด คือ เดือนหนึ่งก็ประมาณ 2-3 ครั้ง กับพวกผู้สนับสนุน ท่านก็จะส่ง
สรรค์กันประจำ แต่ถ้ากับชาวบ้าน ถ้าชาวบ้านมาหาท่าน หรือนัดกันมาเยี่ยม ท่านก็
ลงไปคุยกับชาวบ้าน เวลาท่านว่างเสาร์-อาทิตย์ หรือเวลาออกหน่วยแพทย์ ท่านก็
จะไปคุยด้วย ท่านจะไปปรากฏตัวอยู่ทุกๆ ครั้ง ท่านจะเยี่ยมเยียนประชาชนอยู่
ตลอด ท่านจะโทรศัพท์ มาถามว่าว่างมี้ ถ้าว่างท่านจะลงมาเยี่ยมประชาชนในเขต

บางรัก ผมจะเดินตามท่านและเป็นผู้นำให้ชาวบ้านทราบว่า นี่คือ ส.ส. มารุต
ผู้แทนเขตเรามาเยี่ยม และจะมาออกหน่วยแพทย์วันไหนๆ ก็จะบอกชาวบ้าน"

ทางด้านผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคม ก็ได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นนี้ด้วยเช่น
กัน เช่น จากผู้ช่วย ส.ส. ให้สัมภาษณ์ว่า (เสน่ห์ ภายสาโร และปิยะพงษ์ จงกิติวิโรจน์,
สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2533

"ชาวบ้านทั่วไป ก็ติดตามนะอย่างเช่น เขาเปรียบเทียบว่า พรรคนี้มีผลงาน
พรรคนี้ไม่มีผลงาน แสดงว่าเขาติดตาม อย่างเช่นของคุณมารุต เขาไปออกหน่วย
แพทย์ตรงนั้น ตรงนี้ ของกิจสังคมไม่ไปออกเลย แสดงว่าเขาติดตาม บางจุดเราก็
เอาหน่วยแพทย์ไปออกไม่ได้ เพราะต้องใช้งบฯ ที่ค่อนข้างจะมากถ้าคุณมาใช้บริการ
น้อยจะไม่คุ้ม ... เขาก็ทราบนะว่าท่านไม่ค่อยมีเวลาอย่างเขาจะบอกว่า บ้านของ
ท่านก็คือนเครื่องบิน เพราะท่านเดินทางบ่อย ... คือถ้าไม่ลงไปประชาชนก็จะต้อง
บอกว่า ว่าไม่ลงไปเยี่ยม ไม่ลงไปพบเขาเลย โดยเฉพาะช่วงหาเสียง ถ้าไม่ลงไป
พบเขา บางครั้งเขาก็ไม่อยากจะเลือก บางครั้งยังโดนต่อว่าเลย เพราะถ้าไปลงจุดนี้
อีกจุดก็จะว่าทำไมไม่มาที่นี้บ้าง เคยโดนต่อว่า เราก็บอกเขาว่า เคียววันหลังจะ
เอามาให้ดู ... บางจุดเราจะมี ส.ส. ไปด้วย แต่บางจุดเราจะไปกันเอง ก็จะมี
โดนต่อว่า แต่ถ้าจะไปทุกจุด ทุกคนนั้นก็ไปไม่ได้ ถ้างานราชการทำน้อย มันก็
คงลงไปพบได้ แต่ในงานราชการท่านเยอะจริงๆ บางที่เดือนหนึ่งไม่อยู่ในประเทศ
ไทยเลย อยู่ต่างประเทศ ... เราต้องลงแทนไปพบชาวบ้าน หรือบางครั้งถ้าท่าน
ว่างก็จัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ให้ท่านลงไปพบ โดยทั่วไปหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ เราจะ
จัดเดือนละครั้ง แต่ไม่เกิน 2 ครั้ง เราจะขอจากหน่วยเวชระพยาบาลก็ให้เบี้ยเลี้ยง
แล้วเครื่องมือแพทย์เราก็เตรียมไว้อยู่แล้ว ยาเราก็ซื้อ ... หลังจากเลือกตั้งจะมี
เอกสารขอคุณที่ได้ช่วยท่านให้ได้เป็นผู้นำแทน เราจะมีรถสามล้อเล็กๆ ไปขอคุณ
มีโทรโข่งเข้าไปขอคุณ ช่วงหลังเลือกตั้งประมาณอาทิตย์ เราใช้เวลาขอคุณประ
มาณ 5 วัน น้อยหน่อย"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคมเขตพระนคร ให้สัมภาษณ์ว่า (บุญช่วย ไชยบุตร, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2533)

"ชาวบ้านก็ไปพบท่าน โดยเฉพาะหลังเลือกตั้งก็ไปแสดงความยินดี และอาจจะขอความช่วยเหลือจากท่าน ท่อแตก ไม้หัก ขอมมอ แพทย์เคลื่อนที่ ท่านช่วย ท่านดีมาก ... เวลาที่มีเรื่องร้องเรียน เรื่องจะผ่านเรา ถ้าเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ เราจะไม่ปล่อยให้ไปถึงท่าน เราจะแก้ไขเองได้ เราประสานงานกับเขตได้ กับหน่วยงานอื่นๆ ได้ เราจะไม่นำไปบอกท่าน อะไรที่ทำได้เราก็ทำเลย เราจะเป็นผู้ประสานให้กับเขต นอกจากปัญหาใหญ่ๆ เช่น แม่ผมเจ็บหนัก บ่วยมากเข้าห้อง ICU แล้วก็ออกมาเป็นหลายๆ อย่าง ค่ารักษาต้องใช้ประมาณ 50,000 บาท ก็ทำหนังสือขอท่านช่วย ท่านก็ช่วยมา 10,000 บาท คงจะเป็นเงินส่วนตัวนะ ไม่ใช่ว่าท่านช่วยผมแล้วผมว่าท่านเป็นคนดีนะ ท่านช่วยทุกคน ... ผมเองก็ติดตามคุณผลงาน ท่านตลอด พรรคพวกเลขาฯ ผู้ที่ทำหน้าที่ประสานงานก็มาคุยกันบ้าง ... ส่วนการติดต่อจากชาวบ้านนั้น ก็มีพวกที่สนใจการบ้านการเมืองเขาก็ตาม แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ จะเป็นห่วงเรื่องปากเรื่องท้องเขามากกว่า ทานหาหากิน แต่เราไม่ได้ทิ้งเขานะเรายังดูแลเขาเสมอ ถ้าเรารู้ว่าเขาเดือดร้อน เราก็เข้าไปช่วย ก่อนเขาร้องเรียนก็มีเราช่วยจัดการให้ ... ไม่ค่อยเจอ ไม่บ่อย เราเองก็ไม่ได้มีความจำเป็นที่จะต้องไปพบปะ นอกจากมีงานซึ่งบางที่เราก็ไม่เจอท่านเลยนะ การทำงานเราจะส่งไปตามขั้นตอน เราจะไม่ติดต่อที่กระทรวง ... ท่านก็มาเยี่ยมบ่อยเหมือนกัน แล้วแต่ที่ท่านว่างเมื่อไหร่ ท่านมาเยี่ยมเยียนชาวบ้านในฐานะ ส.ส. เวลาท่านมาท่านจะไม่บอกว่า ท่านเป็นรัฐมนตรี แต่ท่านมาในฐานะ ส.ส. มีอะไรเดือดร้อนบ้าง"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคม เขตปทุมวัน ให้สัมภาษณ์ว่า (สมโภช คุณธนกิจ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2533)

"ผมติดตามการทำงานของท่านจากหนังสือ ทางวิทยุ โทรทัศน์ ชาวบ้านเองก็รู้ คือเขาจะติดตามทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เราก็มานั่งคุยบ้างแต่เขาก็จะรู้เอง อยู่แล้ว ... ผมจะ ไม่ได้ยุ่งกับพรรค ผมจะติดต่อผ่านคุณเสนห์ และคุณปิยะพงษ์ แล้ว ผ่านไปทางพลโทจรัล อีกทีหนึ่งและเวลาท่านเป็น ส.ส. ไปแล้วผมก็ไม่ได้ไปรบกวน ท่าน"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคม เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ให้สัมภาษณ์ว่า (เอก จิงเลิศศิริ, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2533)

"หลังจากที่ท่านได้รับเลือกตั้งไปแล้วนี้ ท่านได้ส่งข่าวคราว และติดต่อมาอย่าง เช่น การจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ท่านจะวนไปทั้ง 5 เขต ปีหนึ่งก็จะวนไปเขตละ 2 ครั้ง อย่างปีที่แล้วก็มาที่วัดแคนางเลิ้ง ท่านมาเยี่ยมเยียนประชาชนโดยการนำหน่วย แพทย์เคลื่อนที่ออกมา มารักษาพวกคนจนตามชุมชนต่างๆ ... ผมเจอท่านค่อนข้าง บ่อย กำลังจะไปเป็นผู้ช่วยการดำเนินการเลือกตั้งกับท่าน ท่านกำลังจะแต่งตั้ง ... หลังจากได้รับเลือกตั้งไปแล้ว ผมก็ไปพูดถึงผลงานที่ท่านทำไว้ ท่านทำอะไรเราก็ บอก ชาวบ้านเขาก็รู้ว่า อันนี้เป็นผลงานที่ท่านทำ ชาวบ้านเองก็ติดตาม อย่างเช่น เวลาเขาขออะไร เช่น เขาขอกถนน ก่อนหน้านั้นเป็นพื้นธรรมดา เราก็ขอไป หรือ อย่างหน่วยแพทย์ ท่านก็เอามาบริการประชาชนโดยเฉลี่ยปีละ 2 ครั้ง มาชุมชนนี้ บ้าง และที่อื่นบ้าง ... และเวลาท่านจะกลับมาเยี่ยม ท่านก็จะติดต่อผ่านคุณปิยะพงษ์ หรือคุณเสนห์ว่าท่านจะมา เขาจะจัดตารางมาเลย แล้วเขาก็โทรศัพท์มาบอกผมหรือ มาหาผมเลย"

จากผู้สนับสนุน ส.ส. พรรคกิจสังคม เขตบางรัก ให้สัมภาษณ์ว่า (ประทุม จุลเชียร, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2533)

"ชาวบ้านจะพูดผ่านตัวดิฉัน ไปยังท่านอีกครั้ง ส่วนมากชาวบ้านไม่ค่อยทราบ เมื่อท่านทำไปแล้ว ชาวบ้านไม่ค่อยซึ่งเท่าไร ชาวบ้านส่วนมากไม่ค่อยมีเวลามา ติดตามเรื่องพวกนี้ เขาหาเข้ากินคำ ... ผลงานของท่านต้องขอทางเขตดิฉันไม่ค่อย

ทราบและก็ไม่ค่อยได้ติดตามอะไร ไม่ได้พบจะคู่โทรศัพท์มากกว่า ...หลังจากที่ท่านได้รับเลือกตั้ง ก็ไปขอบคุณตามชาวบ้าน ซ้อมไปให้ โดยมีทางศูนย์เป็นผู้จ่ายเงินให้ ซึ่งพวกที่ให้ความช่วยเหลือ ก็จะบอกว่าต่อไปก็จะให้ความช่วยเหลืออีก ... แต่ตัวท่านเองนี่ภาระกิจท่านเยอะแยะ ท่านไม่ค่อยว่าง เราจะไปรู้จักท่านมากก็เกรงใจ แต่ถ้าเราพูด เราเสนอไปทางกระทรวงท่านจะไม่ขัด ไม่ปฏิเสธก็รู้กันนะว่าท่านระดับโลกก็ไม่ได้คิดอะไรนะว่าท่านจะไม่มาเยี่ยมหรือท่านจะไม่ติดต่ออะไร ...หลังจากที่ได้รับเลือกตั้งท่านก็ยังคงตามถึงอยู่ อย่างเช่น ไฟไหม้ที่ไหน ท่านก็ไปตาม ท่านก็บริจาค คนรักท่านเยอะ ... ไม่ค่อยเจอบ่อย จะพบท่านในช่วงระหว่างการหาเสียงหาท่านเดิน"

สรุป

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง (หัวคะแนน) ดังที่ได้กล่าวรายละเอียดมาข้างต้นแล้วนี้ สามารถสรุปผลการสัมภาษณ์ได้คือ

ประเด็นที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองใช้ในการหาเสียงต่อประชาชนนั้น ในส่วนของผู้สมัครรับเลือกตั้ง พบว่า ในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งจะพูดถึงในหลายๆ เรื่อง แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องที่น่าสนใจก็คือ จะเป็นการพูดโดยกล่าวถึงเรื่องของท้องที่เป็นหลักสำคัญ ดังนั้นการพูดหาเสียงผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงต้องเปลี่ยนเรื่องพูดไปเรื่อยๆ ตามแต่ท้องที่ที่ตนเองไปหาเสียงนั้นจะมีปัญหา หรือมีความต้องการให้ตนเองช่วยเหลือในเรื่องใด หรือตนเองคิดว่าควรจะทำอะไร หรือให้ความช่วยเหลืออย่างไร ในเรื่องของอุดมการณ์นโยบายต่างๆ นั้นก็มีการกล่าวถึงบ้างพอสมควรแต่จะไม่พูดถึงมากนัก เพราะเชื่อว่าถ้าพูดถึงในเรื่องนี้มากๆ ประชาชนโดยทั่วไปจะไม่เข้าใจอย่างแท้จริง นอกจากนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคนก็จะพูดคุยในเรื่องที่ว่า ไป จะตอบคำถามในเรื่องส่วนตัวของตนเองหรือคำถามอื่นๆ ที่ประชาชนอยากทราบ รวมทั้งมีการพูดขอความเห็นใจจากประชาชน จากการสร้างสาธารณประโยชน์และการทำงานในด้านต่างๆ ในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านๆ มา และอาจจะมีการพูดถึงคุณสมบัติส่วนตัว ของผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วย แต่อย่างไรก็ตามในเรื่อง คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งหลายคนแสดงความคิดเห็นว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ควรพูดด้วยตนเอง

ต่อประเด็นเดียวกันในกลุ่มของผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง (หัวคะแนน) พบว่า ผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งหลายคนมีหลักการในการหาเสียง เริ่มจากที่จะต้องพิจารณาถึงระดับพื้นฐานการศึกษาของผู้พิง (ประชาชน) ก่อน เพื่อจะพิจารณาว่าเรื่องที่จะพูดนั้นควรจะเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่ายหรือเข้าใจได้ยาก ต้องเป็นผู้ที่มีการศึกษาเท่านั้นจึงจะเข้าใจ แต่อย่างไรก็ตามเรื่องของผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง จะพูดนั้นมีหลายๆ เรื่อง โดยมีทั้งที่กล่าวถึง ในเรื่องของอุดมการณ์ นโยบายของพรรค กล่าวถึงผลงาน การให้ความช่วยเหลือของผู้สมัครรับเลือกตั้งต่อประชาชนทั้งที่ผ่านมาก และโครงการที่จะจัดทำต่อไปเมื่อได้รับเลือกตั้งเข้าไป นอกจากนี้คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ก็เป็นเรื่องสำคัญ เรื่องหนึ่งของผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง ใช้ในการพูดหาเสียง นอกจากนั้น ผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคน ก็จะทำให้คำแนะนำแก่ประชาชนในการเลือกตั้งด้วยเช่นกัน ว่าควรที่จะเลือกพรรคหรือเลือกบุคคล แต่อย่างไรก็ตามจุดสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้ในการหาเสียงคือ ความสม่ำเสมอในการเข้าไปเยี่ยมเยียนประชาชน การเข้าไปในท้องที่ให้ประชาชนได้พบหน้า นอกจากนั้นอีกวิธีการหนึ่งที่ได้ถูกนำมาใช้ ในการหาเสียงก็คือ มีการใช้เงินในการซื้อเสียง เพื่อให้ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง

ในเรื่องของการได้รับทราบข่าวสารการเลือกตั้ง และแหล่งข่าวสารที่ทำให้ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งระหว่างสื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ และสื่อบุคคล ในส่วนของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นพบว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีความเห็นว่า สื่อทั้ง 2 ประเภทมีความจำเป็นต่อการรับทราบข่าวสารการเลือกตั้ง รวมทั้งเป็นแหล่งข่าวสารที่ทำให้ประชาชน ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งด้วย ไม่ว่าจะ เป็นสื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ หรือสื่อบุคคล แต่อย่างไรก็ตามผู้สมัครรับเลือกตั้งมีความเห็นว่า สื่อบุคคลมีความสำคัญมากกว่าสื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ โดยเฉพาะสื่อเอกสาร โดยให้เหตุผลว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีเวลามากพอที่จะมานั่งอ่านเอกสารที่ใช้แจก แต่เอกสารก็ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ประชาชนทราบข่าวการเลือกตั้ง และเป็นแหล่งข่าวสารที่ทำให้ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง เอกสารเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ต้องคู่กันกับสื่อบุคคล เพราะการมีเอกสารแจกทำให้หาเสียงได้ง่ายขึ้น และขณะเดียวกันสื่อบุคคลนั้นถือว่าเป็นการออกไปพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนในท้องถิ่นด้วย นอกจากนั้นยังพบว่าการใช้สื่อบุคคล และสื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ นั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีการใช้สื่อทั้ง 2 ประเภททั้งช่วงก่อนและช่วงหลังการเลือกตั้ง

ต่อประเด็นเดียวกันในกลุ่มผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง (หัวคะแนน) พบว่า ผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสื่อบุคคลมีความสำคัญ และมีคุณสมบัติที่ดีกว่า สื่อประเภทสื่อมวลชนและสื่ออื่นๆ โดยเฉพาะสื่อประเภทเอกสาร แต่ข้อบกพร่องของสื่อบุคคลก็คือ สื่อบุคคลนั้นมีข้อจำกัดในการใช้หาเสียงมากกว่า สามารถเข้าไปในวงที่ไม่กว้างนัก และขณะเดียวกันถ้าต้องการให้ประสบผลสำเร็จก็ต้องมีการออกไปพบปะเยี่ยมเยียน หาเสียงในอัตราที่บ่อยๆ และคุณสมบัติของสื่อบุคคลที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ตัวบุคคลที่จะไปพูดนั้นจะต้องมีอิทธิพลบ้างพอสมควร เป็นบุคคลที่ท้องถิ่นให้ความเคารพนับถือ และเป็นที่ยอมรับของคนโดยทั่วไป นอกจากนี้ตัวผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งแล้ว ก็ยังมีการจ้างบุคคลอื่นๆ มาช่วยในการหาเสียง โดยอาจจะทำหน้าที่ในการแจกเอกสารและอื่นๆ ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการอบรมอาสาสมัคร หรือผู้ช่วยหาเสียงเหล่านั้นด้วย ขณะเดียวกัน การไปพูดหาเสียงก็มีหลักการที่สำคัญคือ ต้องพูดกับประชาชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของพรรคใดพรรคหนึ่ง หรือเป็นบุคคลที่ไม่ได้ให้การสนับสนุน พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง เพราะถ้าหากว่าประชาชนเหล่านั้น ให้การสนับสนุนพรรคใดอยู่แล้ว เป็นสิ่งที่ค่อนข้างยากมากในการที่จะโน้มน้าว หรือให้บุคคลเหล่านั้นหันมาให้การสนับสนุน พรรคการเมืองที่ผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งช่วยหาเสียงอยู่ สำหรับสื่อประเภทเอกสารนั้น กลุ่มผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งมีความเห็นว่า สื่อเอกสารมีส่วนช่วยในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ช่วยทำให้ไม่เกิดความรู้สึกเคอะเขินในการหาเสียง ช่วยกันลืมนับเป็นการเน้นให้ทราบ และช่วยเสริมสื่อบุคคลให้มีความน่าเชื่อถือ น่าสนใจมากยิ่งขึ้นด้วย แต่อย่างไรก็ตามในการจัดทำสื่อเอกสารนั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองควรที่จะจัดทำเอกสารให้มีรูปแบบที่สะดุดตาน่าสนใจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งควรจะต้องมีการสำรวจเอกสารที่ได้จัดทำขึ้น และต้องเก็บสำรวจเอกสารไว้ใช้ในช่องทางอื่นๆ ด้วย

ในเรื่องวิธีการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง ในส่วนของผู้สมัครรับเลือกตั้งพบว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีวิธีการหาเสียงที่สำคัญคือ การออกไปเดินหาเสียงด้วยตนเอง โดยจะไปพบบุคคลที่มีความสำคัญในเขตพื้นที่นั้นๆ เพื่อขอให้บุคคลเหล่านั้นช่วยเหลือ และให้การสนับสนุนตนเอง ซึ่งก่อนที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะลงไปเดินหาเสียงด้วยตนเองนั้น จะต้องมีการออกไปถามสำรวจข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นก่อนว่า ประชาชนในท้องที่นั้นๆ ต้องการความช่วยเหลือหรือต้องการทราบในเรื่องใด เพื่อที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะได้วางแผนในการพูดหาเสียงตรงกับประเด็นที่ประชาชนต้องการ โดยเฉพาะถ้าหากว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถพูดภาษาในท้องถิ่น เช่น ภาษาจีน เป็นต้น ก็จะเป็นการช่วยทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ได้รับความสนใจเพิ่มมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง จะลงไปเดินหาเสียงด้วยตนเองแล้ว ก็ยังมีผู้ช่วยในการหาเสียงด้วย ไม่

ว่าจะเป็นผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง (หัวคะแนน) หรือแม้กระทั่งอาจมีการว่าจ้างประชาชนในท้องถิ่น นิสิต นักศึกษา เป็นต้น มาเป็นผู้ช่วยในการหาเสียง ซึ่งในการนี้อาจจะมีตั้งแต่การมาช่วยหาเสียงให้โดยไม่คิดค่าตอบแทน จนกระทั่งอาจจะมีการจ่ายค่าตอบแทนให้กับผู้ช่วยเป็นรายอาทิตย์ก็ได้ นอกจากตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้ช่วยในการหาเสียงอื่นๆ แล้ว การแจกเอกสาร แผ่นปลิว โปสเตอร์ ก็เป็นวิธีการอีกแบบหนึ่ง ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้ในการหาเสียง

ต่อประเด็นเดียวกัน ในกลุ่มของผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง (หัวคะแนน) พบว่าผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งส่วนใหญ่มีวิธีการหาเสียงที่คล้ายคลึงกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง นั่นคือ การออกไปหาเสียงด้วยตนเอง ออกไปติดต่อกิจกรรมการในชุมชน การอาศัยอิทธิพลบารมีของญาติ พี่น้อง-เพื่อน ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ช่วย ซึ่งอาจจะใช้วิธีการบอกต่อๆ กันไป การออกไปเคาะตามบ้าน แพลต โดยจะต้องมีการแบ่งงานกันทำ และขณะเดียวกันก่อนที่จะทำการหาเสียง ผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งจะ ไปสำรวจความคิดเห็น ของประชาชนที่มีต่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง มีการทำ pre-test สอบถามสิ่งที่ประชาชนเดือดร้อน และต้องการให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งช่วยเหลือ แก้ไข บรรเทาความเดือดร้อนให้นอกจากนั้น ยังมีการศึกษาลักษณะและความเป็นอยู่ของประชาชนในแต่ละท้องที่ด้วย เพื่อจะได้วางแผนว่า ในท้องที่นั้นควรจะเข้าไปหาเสียงในช่วงเวลาใด รวมทั้งต้องมีการศึกษาวิธีการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งคนอื่นๆ ด้วย แต่อย่างไรก็ตามวิธีการหาเสียงที่กล่าวมานั้น ผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคนมีหลักการในการพูดหาเสียงที่น่าสนใจคือ ใช้หลักคุยแต่ไม่บังคับ ขณะเดียวกันสิ่งใดก็ตาม ที่ไม่สามารถจะตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ จะต้องแจ้งให้ประชาชนทราบทันทีว่า ทำไมถึงไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ตามที่ต้องการ อย่างไรก็ตาม มิใช่เฉพาะวิธีการลงไปหาเสียง ของผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้ช่วยคนอื่นๆ เท่านั้น แต่ยังมีวิธีการหาเสียงในรูปแบบอื่นๆ ด้วย เช่น การแจกเงิน แจกเสื้อผ้า เป็นต้น และเช่นเดียวกันในสื่อประเภทเอกสารนั้น ผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งก็จะช่วยแจกเอกสารที่ใช้ในการเลือกตั้งด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นโปสเตอร์ใบปลิว แผ่นพับ เป็นต้น ซึ่งจุดที่ผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งนิยมที่จะลงไปหาเสียง คือ บริเวณที่เป็นแหล่งชุมชนต่างๆ โดยให้เหตุผลว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ตามชุมชนต่างๆ นั้น ไปลงคะแนนมากกว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามบ้าน ตึกแถว

ในเรื่องการรับทราบถึงประโยชน์ที่ ส.ส. หรือพรรคการเมืองได้สร้างไว้ในเขต ในส่วนของผู้สมัครรับเลือกตั้งพบว่า ในการสร้างสาธารณประโยชน์ให้กับท้องถิ่นนั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญคือ จะทำการจัดสร้างสาธารณประโยชน์ต่างๆ ตามแต่ที่ประชาชนจะร้องเรียนหรือร้องขอมา แต่อย่างไรก็ตามในการนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง จะให้จัดทำเป็นแผนความ

ต้องการแจ้งไว้ให้ทราบก่อน ซึ่งประโยชน์หรือสาธารณประโยชน์ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งนิยมปฏิบัติกัน เช่น การจัดหน่วยแพทย์ ออกไปทำการรักษาพยาบาลฟรีตามท้องที่ต่างๆ การจัดซื้ออุปกรณ์ต่างๆ ให้กับโรงเรียน และรวมถึงการพัฒนาท้องถิ่น ในรูปของการซ่อม-สร้างถนน ทางเดินเท้า ครอบ ขอกชอย การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับไฟฟ้า เป็นต้น

ต่อประเด็นเดียวกัน ในส่วนของกลุ่มผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง (หัวคะแนน) พบว่า ผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งจะทราบว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งสร้างประโยชน์อะไรบ้าง ให้กับท้องถิ่นต่างๆ เพราะผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งจะทำหน้าที่ในการประสานความต้องการ ชื่อเรียกร้อง จากประชาชนผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือจากผู้สมัครรับเลือกตั้งสู่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการร้องขอ ในเรื่องไฟฟ้า น้ำประปา ถนน-หนทาง น้ำท่วม งานบวช การจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ การจัดเลี้ยงตามสาย หรือแม้กระทั่งการจัดอบรมผู้นำชุมชน เป็นต้น ซึ่งในการสร้างประโยชน์ให้กับท้องถิ่นนั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะให้เป็นสิ่งของ ถ้าหากว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งจะให้ในรูปของเงินจะกระทำได้ในลักษณะของการใช้เงินส่วนตัว ในส่วนของเงินงบประมาณนั้นจะไม่สามารถนำออกมาใช้ในรูปของตัวเงินโดยตรงได้

ในเรื่องของการติดตามการทำงานของ ส.ส. และการติดต่อกลับมาของ ส.ส. สู่ประชาชนภายหลัง จากการได้รับเลือกตั้งเข้าไปแล้วนั้น พบว่า ประชาชนมีการติดต่อกลับมายังผู้สมัครรับเลือกตั้งในหลายๆ วิธี เช่น การมาพบที่บ้าน และการติดต่อทางโทรศัพท์ ซึ่งถือว่าเป็นการติดต่อ ถึงตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยตรง หรือประชาชนจะทำการติดต่อ โดยผ่านผู้นำชุมชน เป็นต้น ซึ่งการที่ประชาชนมีการติดต่อไปยังผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ว่า จะทางตรงหรือทางอ้อมโดยผ่านผู้นำชุมชนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีการติดตามการทำงานของ ส.ส. ด้วยเช่นกัน ในขณะที่เดียวกันทางด้านผู้สมัครรับเลือกตั้ง ก็มีการลงไปพบปะเยี่ยมเยียนประชาชน ไปร่วมงานต่างๆ ตามที่ได้รับเชิญมา

ต่อประเด็นเดียวกัน ในส่วนของกลุ่มผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง (หัวคะแนน) พบว่า ผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งมีความเห็นต่อประเด็นนี้ใน 2 กรณีคือ กลุ่มแรก แสดงความคิดเห็นว่า ประชาชนมีการติดตามการทำงานของ ผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพราะจากการที่ผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่าง ผู้สมัครรับเลือกตั้งและประชาชนนั้น ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้มีโอกาสพูดคุยกับประชาชน ซึ่งประชาชนก็จะถามถึง และพูดถึงผู้สมัครรับเลือกตั้ง เช่น การร้องขอให้จัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ มาทำการตรวจรักษาประชาชนในท้องถิ่น หรือเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็มาพบและขอความช่วยเหลือ นอกจากนี้ประชาชนยังมีการเปรียบเทียบถึงผลงานระหว่าง

พรรคต่างๆ ด้วย รวมทั้งประชาชนมีการติดตามการทำงาน โดยการอ่านจากทางหนังสือพิมพ์ เป็นต้น กลุ่มที่ 2 แสดงความเห็นว่ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้ติดตามการทำงานของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพราะต้องประกอบอาชีพ และเป็นห่วงในเรื่องปากท้องของตนเองมากกว่า จากที่กล่าวมาจึงแสดงให้เห็นว่าในส่วนองประชาชนนั้น มีทั้งกลุ่มที่ติดตามการทำงานของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และมีทั้งกลุ่มที่ไม่ติดตามการทำงานของผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยเช่นกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย